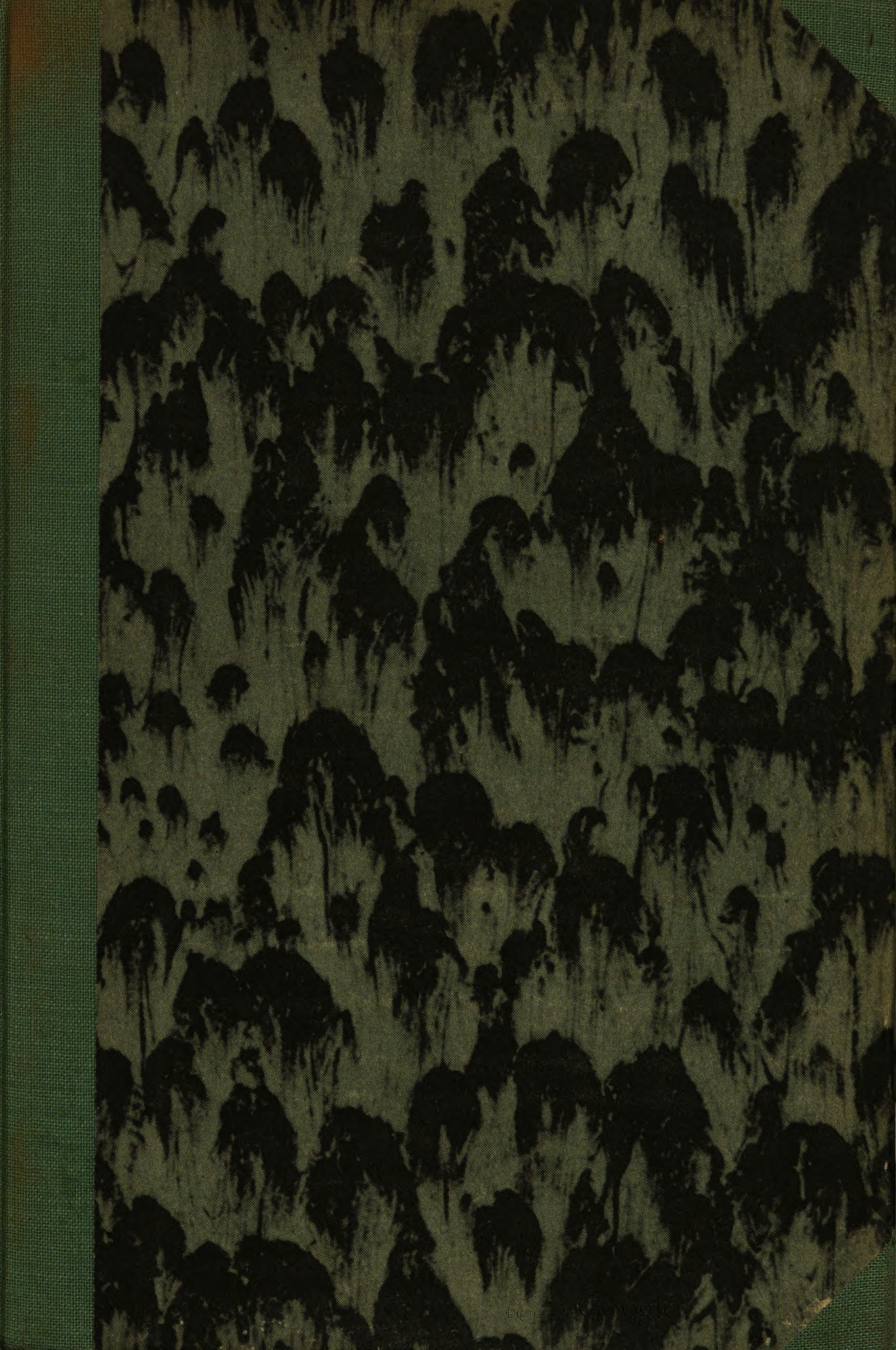

J 1394/5

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J. 1394/5.
J 1394/5

OSVETNICI.

DIO V.

USTANAK U BOSNI I HERCEGOVINI

OD GODINE 1876-8.

I

BOJEVI SRBSKI I CRNOGORSKI.

PJESMA

OD

RADOVANA.

U ZAGREB[illegible]

IZDANJE I TISAK DI[illegible]

1881.

Digitized by Google

Digitized by Google

OSVETNICI.

DIO V.

USTANAK U BOSNI I HERCEGOVINI

OD GODINE 1876-8.

I

BOJEVI SRBSKI I CRNOGORSKI.

202227

PJESMA

OD

RADOVANA.

U ZAGREBU

IZDANJE I TISAK DIONIČKE TISKARE

1881.

Digitized by Google

J 1394/5

„Tyrtaeusque mares animos ad martia bella Versibus exacuit."

Horat. Flacc.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186126240

Digitized by Google

RIEČ.

Za uvjerenje slavnim ljubiocem mojih pjesama, štono su pod nadievkom „Osvetnika“ do sada na svjetlost došle, dugujem izjaviti, da su te moje pjesme, koje mu nedrago one pjesničke valjanosti bile, ipak na istinitoj dogodjajnosti osnovane, toli da se svaki zgodopisac, koj uzbude ove bojne prigodjaje u narodnu povjestnicu zavodio, njimi slobodno kao prozaičnim opisom mogne poslužiti; jere ja sam suvremenik, i ne s' daleče motrioc spjevanih sukoba, budući se za dvadeset i jednu godinu nalazio pri vladi Bosanskoj službenim članom vrhovne vilajetske uprave, u koja kobna vremena se isti bojni čini zbivaše, pa ako i nebijah na mezevu, bijah pri izvoru točnih bojnih dojavljivanja, poznavah lično i razgovarah se sa svima glavnim bojcima i komandarima Turskih vojska, imadjah takodjer na ruku i mnoge krštene ljude, što se na ratištima prigadjaše, ter s' te strane čuvene priče i prijave sravnjivah sa Novinskim dopisima, a osobito u ovoj zadnjoj Pjesmi držah se traga ratne Kronike, i tako složih u pjesmu bojna djela vitezova u koliko jih može ona u najkraćemu

Digitized by Google

pričanju obufatiti, držeći se vazda pravilnosti kakono nebi istinitostju pohramala ni na koju stranu, nego kako bilo, onako se svilo.

Ja ovoliko po znanju i dosegnuću, ako li komu krivalo, enomu mezevo s' mora na Danavo, neka ga mjeri i pravi. A žalim svakako, što nisam pisaoc one vrsti, kakova bi iskali oni silni prigodjaji, da bi se samo ono, što ja u mojemu vieku čujavah i zapamtih (ali rano moja! neupamtih), izvorno opisalo ili opjevalo, ja nemogoh dokoliti radi neprekidne stiske mojih dvostrucih službovanja, da uberem kitu i na ovome polju, koja bi mojem rodu još kićenija bila, nego li je ova, što ju iz jurve pohabana pamćenja kano trkimice ubrah s' jadikovaca, ter evo ju od zavjeta rodu za razgovor svjetlosti predadoh.

U Kreševu na Grgurevo g. 1880.

R.

Digitized by Google

I.

PRIPJEV.

MILOVAN I RADOVAN.

Procvielite gusle javorove,
Sto godina boraveć' udove,
Eto dolje u primorskih strana,
Na grobnici pjevca Milovana,
Pominjuć' mu preživljele jade,
I naričuć' pustolovne grade,
Niz krajinu krvlju okupanu,
Tužnu Bosnu istom okajanu;
Ter su gusle na strunu nabrale,
Što bi rodu rado zapjevale,
Al' ne mogu ugoditi same,
Pa za drûga vilenjaka mame;
Prose gusle starca Milovana,
Trudnim budom davno unihana:
Probudi se pjevaoče bajni!
U kolo te ištu posli sjajni,
Gdje se stieg zbiljne borbe vije,
Pr'o mejdana tobom pjevanije';
A kôli su borbe zaufane,
Da se preneš srčan Milovane,
Istom kruna upala bi na te.

Digitized by Google

I na tvoje bojce opjevate,
Jer kôn tebe stotinu godina,
Narod glodjà sudbina nemilna,
Pošto nestà Huna i Tatara,
Stalo leglo gorih gospodara,
A na soli i na hljebu bielu,
Rod službio u crnu odielu,
Jer su vojni popunjali groblje,
A djeklići vodjeni u roblje;
Turci pali, kotare uzeli,
Trudan narod u kmetovstvo spêli,
Ter kmetovà i harače zbrajà,
Ali hrabar životom nezdvajà,
Jer Morava toka nepomela
Nit' se nazvà Crnagora biela,
Nit se naške jalovile majke,
Nit' *manj*[1] bile kćeri preudajke,
Korbu lieči na vidove dane,
Mukom trapi boli nevidane,
Varujuć' se okrutničku biesu,
A nadajuć' spasovnu udesu, —
E puhnuo vjetar sa zapada,
Uz njeg dobro vjerovanje sklada,
Čajuć' da se uz prosvjetu spasi
Al' mu udes nadanja nekrasi, —
Duhne l' istok, kô što jako diše,
Jednim duhom Grk i Turčin piše,
Da je Visant motovilo prava,
Kô svietu pravilo dodava,
Kako puku vladati valjade,
Da potišten gospodara znade.

[1] **Manj: samoživ.**

Digitized by Google

Trsili se kralji zajedini,
Da doskoče krutoj vladavini,
Al' čim pravdu pravdoljubi gradè
Himba pravdi pospješenje krade,
Nit' je stalo što zlopatnja tuži,
Da joj kogodj odumjenu služi,
I koj bi dao smilovanja
Za nj pozlobnost nebratska prijanja,
Čim svak vidja, al' niko nehata
Gdje dogorje sužnjem do nokata,
Nu kad s' patnja nokti zakocienu
Vidi pobro! kuda muke krenu,
Kad' luč granu po cielu svietu,
Da se vojšti za slobodu svetu,
Vojevala pravica na krivo,
I nepravo svagdje ostà lievo,
Dobi Vlaše, a dobio Švaba,
Nimalo se pravda nepohabà,
Samo Tursku raju zulum steže,
I za trajnu obsluživost veže,
Jer je njeko što za uhar svija
Podržati još vlast Osmanlija,
Da vlastite ukriepi lasti
I udalji nadmoć potolasti
Vrh naroda čedna i bojazna,
Što ga prijà kô brata prijazna,
Bratio se uz uštrbnu plaću
Jer mu sad dà crn kolač u daću,
Isto zmija kada ježa primi
Da s' njom drhtan prenoći u zimi,
Ter kad liepo razgrie se ježe,
I boculju niz ledja razteže,
Pa zažicà gostoprima draga,

Digitized by Google

Dok neizpà na mraz zmija naga.
Te su rodu i tvojemu boli,
Odkad tudjin u dom upà holi,
Mješte pravde i pazljive žari
Pozlobicu i pritisak dari, —
Trpi tužan, niti jošter zdvaja
Jer se ufa od zla oprošćaja.
Eno kršna zemlja Hercegova
Makla šaku golih sokolova
Štono kreću proz krševe vele
I sunovrat tlačitelju péle,
Nesmjem rieti ubah pouzdano,
Da je perje za odpor ubrano,
I da sreće lepršaju krila
Kô bi pjesma uhar zadobila . . . .
Neznam past' li za slobodu grêći
Il' slobodu zadobiti mreći, —
Ma upali il' dobili živi
Za uhar su ti sokoli sivi,
Jur svak zdravi u njihovo zdravlje
Al' ga nije da jim kiti slavlje,
Sjem jedinog tebe Milovane . . .
Der saberi žice razvajane,
Što ti smjele sa mogile cviele,
A žurne te darakaju vile,
Kakono si u življeloj dobi,
Vitezova znò kobiti kobi,
Nebi l' liestor tvoje sjetne vile,
Borcem kite na razboje sniele,
Gdjeno će se svetiti kotari
Što su tvoji štetovali stari.
Odcvieli bajan Milovane:
Vajme moje priče neslušane!

Digitized by Google

Što su klele Turačke udare,
I korile istočne vladare,
Jer se s' niske ponesoše strasti
U zapadne natjecati vlasti
Pa s' razkoljem prislužiše ludi,
Da Varvarin po zapadu bludi,
Te kad pokor u zapad zatrubi
I istočna pohlepa zarubi . . .
E pak odtud jošter zloduh kani,
Da se razdor u mom' domu hrani,
I nesjetan rod s' te strada bjesti
Doklegodj se od zla neosvjesti.
Ta je rode! nedaća prokleta,
Što te griešna u napredku smeta.
I nedava ujedinit' snagu,
Što bi slogu ukladio dragu,
I s njom mogo jaram oduprieti,
Ter slobodu u dom donieti.
Ja sam pričò s tog' starine jasne,
Da u rodu hrabrost neugasne,
Pjevò djeci slavna djela djeda,
Da se harna u kriepost ogleda . . .
Pa gdje su mi djeca Nemanjića,
Gdje li sini silnih Zrinovića,
Gdje l' smjelići Skenderbega bana,
Gdje li žarkost Ive Kapistrana,
Uz koju su naši stari mrli,
Dok su zapad Turčinu zaprli.
A kamo li ljubav od zapada,
Što mu na prag krstna braća strada,
I u mrske tmê se sunovrata;
Vrlo pleme Srba i Hrvata! . . .
Ja bih zrio u pokoju nujnu,

Digitized by Google

Kano ruža u nacvatu rujnu,
I odpatnju roda uzò na se,
Kad bi slišo sjedinjenja glase,
Jamte braćo! hvoja vrbovije,
Ko će da jih usnopljene svije?
Dočim svako slâma pojedinu,
Jer i same napose se vinu . . .
Zora zori, osvjet dana prieči,
Da vam kitim za osjete rieči,
Jurve duša na počitak driema
Neće pjesmu davoriti niema,
Nek davori za nju Radovane,
Što ga snubih još u stare dane,
Da se voljan lahne gore crne
I odapre ko na njeg nasrne.
Njegdje jurve nad njim gusle véde,
A on múčem bere roda biede,
Biede brieda, pregle žice cviele,
I reć bi, su na gudalo sniele,
Što uz borbu krvcom usvojatnu,
Za krst častni i slobodu zlatnu,
Valjda smognu mišice vitežke
Proz dušmanske sve udarce težke,
Pa nedužna krv se lit' uzkrati,
Kad se svakom što je pravo vrati.
Duh docvieli, sjenka se ukrade,
Na mogilu vječni zastor padè,
A s primorja potekoše vile
Da bi Mili sliedca zadobile,
Kliču Rada, da mu viju rada
A on jim se odzivlje iz jada:
Kukaj majko pa se razgovaraj!
Oba su ti poginula sina,

Digitized by Google

Milovana velo milovanje!
Jer pomenu Rada bogoradna,
Da mu nisi muci pristanuo,
Jere ti je koban sužnjevniče,
Gdje boravi polovinu vieka,
Na braniku puka nevoljnika;
Da ga grle njegve do koljena,
I likuju lisičine ruke,
Nebi toli jadikovno bilo,
Kô je čamit' borcu slobodjahnu
Uz vezire careve glavare,
Leglo velo Sarajevo bielo,
Kršno sjelo suda i sudnika,
Kršne skele blagotečenika
Begovanja a i agovanja,
Još kršnije davoriti bilo,
Kakono ti Rade davoraše,
Jer zna Rade ko mu konje krade,
Al' neznade ko samare skida,
Ter se vavjek uz bjednika bjeda.
Gdje zakuka kukavica sinja,
S toka *Save*- do *Gabelske* mlave,
Na njegova odkukala vrata.
Sion vezir sa divana sudi
I do njega člani odabrani,
Iz svakoje vjere uzdanici,
Da se svakom tvori pojednako,
Gdje se sudska osieca pravda,
Pa se pravi kako biti mora,
Kad se prije šuja sa kurjakom,
Šuja makni a rogovi krivi,
Vjek zapinjuć' za vukove zube.
Eto age veleposjednika,

Digitized by Google

Kreće kmeta sa zemljišća svoga,
Gdje težače salomio snagu,
Dok lazine uhrvao ravne,
Dok šljivike spitomio stavne,
Sašeperò pojate i kliete,
I čeljadcu svikò zavičaju,
Nadajuć' se tu vjekovat s njome;
Pa eto mu lahko vjekovanje,
Neće njega aga na selišću,
Voli drugom preudat' selišće.
Prosi kmete, gdje mu druge nema,
Da se plati krvno zamučenje,
I što kuća i što zgrade ine,
Što su voćke i ograde jake,
Toga njemu neodriče pravda.
No pošilja odbor vjerovani,
Pa što nadje po njegovu dušu,
Da vlastelin kmetu nadomiri,
Okmetuju i odvale ljudi,
Kuća ti je za tri sta dinara,
Za hiljadu nebi skupa bila,
Kada bi ju imò na baštinstvu,
Uzmi vlaše, il' primi dinare
Ili diži sa zemlje gradivo, —
Kuku njemu, a nikom nebilo!
Kud' će maći razdrobljena brvna,
Gdje će koma čeljad ponieti, —
Isto voćno ociene drvlje,
Što je voćno da je divlje rastje,
Koliko bi usjekò tovara,
Toliko ga veselila bahča,
Uzmi rajo za drva dinare,
A izvodi šake iz voćnjaka,

Digitized by Google

Jer ako si sadio stabarje,
Nije ti jih zadajala majka,
No utrina gospodara svoga,
Pa kako mu našli poslanici,
Onako mu i sudija dava.
Odtle čeljad poprtlja goljanu,
Pa se maši gluha pustolovja,
Gdje nikomu nebi na put bilo,
Prijakari hvoja i kolaca,
I poliepi ilovačom granje,
Da mu bura nevije proza nje;
Smjesti djecu da u glavnje pušu,
A on drlja krše i vrleti
Prije njega nigda nedrljane,
Šakom žita niz paljike mahne,
Pa mu rodi i u vreći nadje;
Gdje požeo i skolio snoplje,
Čini mu se ni kog na njih nema,
Nije age da mu kladnje mrsi,
Ni desetar nema na što doći,
Al' netom mu uzpelo se kolje,
I proz somić prodimilo granje,
Sustižu mu hitri pohodjani.
Prvi mu je goste desetare,
Što kupuje desetinu pravu,
Ali kuča da petinu ruča
Pa neišće diela iz vršaja,
Nego reže i gotovo veže,
Da mu rodi primak s oteljaja
Kad izjede žito gladna raja.
Sieno drži kô mu oko seže,
Istom mjerom fata povrtalje,
Njegdje pregršć luka proklijana,

Digitized by Google

Njegdje stabar rašća neperana,
Jošter nješto repe i koruna,
I uz trklje grahovih omuna,
Nit' će siena, nit' će povrtalja,
Kakono ga Bog na njivi daje,
Nò će para u gotove danjke,
Mješte siena, kad poskoči ciena
I povrće kad sagnjije hladno.
Za tiem druzi birači se rede,
Stočar oči što mu ovce vriede,
Zadužujuć' zube nedohrane,
Koje su mu o Miholju zbrane,
Brojeć da su i na Jurjev ciele,
Pa da mu se tad odkupe biele.
Stiže kneže, stečevinu pita,
Al' nepita šta si stekò druže,
Još njekakvu pecarinu crnu,
I vojnicu na mužko rezanu,
Da je jutros obabila majka, —
Red je harač u povoju naći.
Za njim srću zaptije trojake,
Jedni dižu za gradje gradivo,
Druzi svrću vojsci komoranje,
Treći beru vladikova bira,
I kad mu se svi izkite kleti,
Svima jim se kori nemoćniče,
I podlaga dugu svakojemu,
Al' kako se odužit kojemu,
Jednom ima a trojici nema,
Tad iskači redom oskorežni
Meću mu se na kućno imanje;
Pusta kliet, puna neimanja,
Da bi granu povukao njome

Digitized by Google

Nebi našla za što bi zapela —
A pri ognju piljež zakocela,
Čajuć' s' njega opureno zelje,
Čiem bi grla utješila gladna;
Pa iskači i vani valjani,
Sustiguju kozu u loziku,
Il' kravicu bredju na strniku,
Vidja jim se može zdravit duge,
Ter povedu na sudiju mrše,
Mrše krše, a sudci se strše
Neznajuć' mu na presudu poći,
Šta l' dužniku, šta li zlopatniku,
Dočim bahne njeki kamatare
Pa se prije za lovljeno mrše,
E bi bilo na izpašu dano
Il' za prirast ljetom vjerovano . . .
Još kad vrisne stopanjica trudna
Milujući pod macom odojče:
Ao! mojoj kući samohranko!
Jao njojzi, kud će djeca gladna!
Kô je jadjen, da žalovat neće?
Njekoč stižu i glave krvave,
Graja graji sputanih seljana
Ko je udren, svikolici kažu,
Ako padè vlaše od Turaka
Ko ga zviznù, niko kazat nema,
Bje li Turak dopanuo rana,
Gdje je vlaško blizu sielo bilo
Sve se selo na ispite svija,
I prvjenci predaju patenju,
Dok se makar prav za kriva nadje.
Njegdje zvono ozvonilo crkvu,
Na noge su i mali i veli

Digitized by Google

Da se dere i zvono i crkva,
Jer gdje ono zvekne krstoslovno
Za Dina je stanje pustolovno.
Jad za jadom, nuto mi svatova,
Turci vode curu na turčenje,
A cura se zadražila blazna,
Ne za vjerom, jere nezna za nju,
Nò na zveku ogrlice zlatne,
I šareno ruho pirlitano,
I haremsku omašćenu čorbu, —
Il' ženıca kršna bjegla muža
Ne bil' lakše sa Turčinom bilo . . .
Pa se hole svati nepofalni
Kao da su krst pod noge svili,
A kadija gorljiv na turčenje
A još vrući na ženske namige
Hrli turčit' kô za svoju dušu,
Odrica ju i Krsta i Trojstva,
A narica *Evšedulallaha*.
I njegova sveca *Resullaha*,[1]
Što će čekat' *sunnećenu* mladu[2]
Da mu češlja u *džennetu* bradu,[3]
A sam rajsku radovò se mitu
Gdje mu poslà vlahinju zavitu . . .
Cvrka stajà djece nečešljane;
Ako bješe nesrećnica majka,
Kud' će sinji bez majčina milja! . . .
Ako cura, majka kose guli:
Jao Janjo! bilo ti prokleto,
Što si majci dojke posisala,
Jer zacrni obraz rodu svomu,

[1] Ime božje. [2] Obrezovanu. [3] Raj.

Digitized by Google

I popljuva krsta častivoga! . . .
Ako vojno, još su veće smeće,
Pomaganja kô za mrtvu glavu:
Aman Turci! aman Boga radi,
Jer mi rogom zatvoriste vrata
Jer mi za vrat ostaviste roblje,
Sitnu djecu bez omilovanja, —
Kuku njemu! kud će domu doći,
Kuku bruka u plemenu cjelu,
Na kôm ukor osta do vieka;
Vrnite mi vjerenicu vojnu
Štono mi je Bogom vjerovana,
Il' i moju uskinite glavu
Koja ostà bez njezina pusta,
Prosto vi je na obadva svieta,
A nju odreć' neću do vieka . . .
Nebjè lahko moja braćo draga,
Čuti 'vake muke i leleke,
Gdje se vjera oskvrnjiva slavna,
I čast gazi zavjerenstva stavna,
A nije mu nikog' obranika,
Što bi slovo proslovio bjelo
Kô bi duši pjevò opielo,
Pjevà Rade i uza te jade.
Nije krutit' najkruće užase,
Jer me jošter rane peku grdne,
Odkad *Omer* [1] zemlju promiesi,
Česvi su nas prehodili bjesi,
Kobna zemlja nije mirovala,
Jer ju svaka zloba pizmovala,
Prvo bješe zazor na slavjanstvo

[1] Omerpaša, Mihajlo Latas god. 1850—1852.

Digitized by Google

Kô da bi mu Bosna bila carstvo,
Jer rad toga zazorna pletiva,
Mnoge zemlja nezgode prijela,
Mnoga majka oplakala sinka,
I drugovi bjesmo pateničtvu . . .
Moj Jukiću! moj prvotni druže!
I Tebe mi to zlodobje skruši,
Al' ti ostà vječni spomen duši.
Potom huknu hučka na Srbljenje;
Što je Srbstvo, to je Rusijanstvo,
Svaka mraka odtud bila vela,
Lovile se knjige i knjižnici
I fatali učni uhodnici,
Što su knjige, to su šare bile,
Što knjižnici, to su učenici,
Priučili književne zadaće
Il' u Šabcu il u Kragujevcu
Il' u bjelu Bogoslovja gradu
Pa čitulje uče učenike
Čiem narodu pouke dodaju.
Al' bjé riet da odmeću raju.
Od njih njeci i u Moskvi bili
Izprosili rublja i rubalja
E bi koju zaodjeli crkvu,
Nebjè crkva nit' čitulja kriva
Što krivaše zlobno pomišljenje,
Ipak hudi postradaše ljudi.
Njeci našli i Aziju ravnu,
A njeci su i Afriku vruću, . . .
Da reci mi, na tom sudu druže,
Gdje te ista podozrenja druže,
Da sudije sude nevinome,
Ako rečeš, usijò si glavu,

Digitized by Google

Nêš li riet', narodu je krivo,
Ipak veljè Rade što valjade,
I svojoj se oduživà svjesti,
Rad' šta šuška i za glavu bilo;
Al' koja ga sebi hranì majka,
Za druge ga nije njegovala.
  Pa kad hajka Srbstva malaksa,
A zazinu strava od Ćesara,
Ko bjè preći na zlopogledniku,
No li bješe zazren Radovane . . . .
Eto neka čuješ Milovone!
Gdje ti pobro kobi kobljevaše
I uz česve djeverovà vaje,
Kô li jeo grke zalogaje
Kô li sreća hirila ga nujna
Ter mu krvca izvodnjela rujna,
I žuč srce prožuhknula žuhka
I desnica obnemogla ruka,
A ti čìle sad nanj ročiš vile
Da jim bahne na krute mejdane,
I začinke peri uz djevojke,
Što bi ljući bili okršaji
I hrabriji djeci slobodjaji,
A potomstvu draži spominjaji,
I njemu bi prijalo junačtvo
Da je kivna sudbina dodala
Što je plakò, da je kolom skakò,
I što kukò, da je lučac tukò
I ti bi se pokrutio Mile,
Gdje li nebi razdragale vile.
  Već valja se odzvat' pobraćenju
Za nevolju ko i od objesti,
Ter evo se smion odazivlje

Digitized by Google

Sto mu paćno pjevalo dodalo
I gudalo smoglo pohrdjalo,
Ko je junak nabrukat' se neće
Gdje se bauk po cvieću śeće.
  Vjerenice! vini ga na krila,
Nebil' pjesma za družine bila,
A prostit' će vilenjaci sviesni,
Ako doba nedomogla pjesni.

Digitized by Google

II.

NEVESINJE.

Sve povrzi, a Bože pomozi!
Smilje bilje, beru li te vile,
A po boru da me nebi brale,
Da čiem bi gore mirisale?
Još po jednu da vi zapjevamo,
Ja i moja posestrima vjerna,
Braćo bojna s' mora do Dunaja,
Pa naviek vi na poklon pjevanje,
Nek junačtvu namre spominjanje.
Nevesinje nebilo te inje,
Nit' te tice prehodile sinje,
Reci meni kano rodjenomu,
Što su tebi sela nevesela?
Nit' pjevaju nit' godove služe,
Što li krda pasu bez ojkanja,
Kakvo narod sneveselje ganja?
Il' su sela poplavili Turci,
Il' su marvu poplašili vuci?
Pita vila iza gore čarne,
Odgovara Stana samohrana;
Što je trijest ljeta udovala,
A još trijest čuvala ovaca:

Digitized by Google

Nisu marve poplašili vuci,
No jadjenu samoriše Turci,
Što je *kriva*[1] ostavila živa
Ter još ima mrsa i prediva,
To nametci samoraju tešci,
Globeć crkle kô i žive brave
Nerabošci' što *pamravi*[2] dave
Od Miholja do Gjurgjeva dana,
Dàsmo zulum za četiri zime,
Al komu je, napokonj mu bilo,
A vesela marva pomanjkava,
Nit' joj odkle ima blagodara,
Zvali pope i masla sveštali,
I bdenija u Podostrog slali,
Ni svetinja blaga nepomaga,
Pa veselo kad se skopa blago
Čiem je kuća bivala imuća,
Da se svakom oduživa dugu,
I da bude sita i odieta,
Tada ni njoj neka nije traga . . .
Dokle Stana skukà iza Stana,
A na svoje ojadjeno blago,
S selu su muži prelovali,
I od svašta trudni jadovali,
Istor njeki upadè medju nje,
Pa stà pričat' veće sneveselje,
Kô je utvar skobio čudačnu
Sjekuć drva pri uranku mračnu.
Ugledao čojka na ogranku,
Lišca blieda, a u bradi sieda,
Bez okruta svećenskog ukrasa

[1] Marvenska bolest. [2] Crv u rozih.

Digitized by Google

Svetitelja nelikovà Vasa,
I on pošò da cjeliva ruku,
I povjedi patnje patenika,
Al' mu svetac nepružio ruke,
No spuštao obe niz tielo,
Kakono se niz samrtno nižu,
Pa mu krhke oslovio rieči:
„Jadan sine! što si na broj majci,
Kad se neznaš u nevolji naći,
Ja znam trpnje, koje tebe tištu,
Al' ćeš da jih tudji nokti bištu,
Hoćeš pruda bez patnje i truda,
Vidjaj moje nizpružene ruke
Da se nisu uzgor dići znale
Zar bi mene ovdje uzpenjale, —
Pa čuo si, nejadio majci,
Kad se njeki u Morači duši
Ter pomaga sveca Nikolaja:
Možni sveče! pomozi me bjedna,
A svetac će: makni ruko vriedna,
I tad' ću ti za pomoći doći.“
  Potom s' duba nestalo utvari,
A košulja upala sa duba,
Rujna koša, ali nerujena,
No crljenom rumenjena krvlju.
  Poklie vidjač stravu izpovjesti,
Napà tuga stravne slušaoce,
Pa gataše, čemu utvar znači,
I rekoše: nije utvar stravna,
No prikaza na jav bogodavna,
Utvar liči svetitelja Vasa,
Rujna halja viest od užasa,
Nije svetac prikazo se hmani,

Digitized by Google

Nò li da nam jade bjelodani,
Blago svakom ko nesčeka tije',
A bolje je ko proz njiha prodje,
I ostane u svom zavičaju
Gdje se patnje rodu prikončaju.[1]
Makla priča širom Nevesinja
Plahnula se sjerotinja sinja
A najskoli domaćini tužni;
Da su sami sobom glavodužni
Lakše bi se brižni razabrali,
Al' su njima kuće brigovanje,
Prijaduju jedan do drugoga,
Al' neprude tašta jadovanja,
Kad ni u kog nije svjetovanja,
Dok jih muka nenanuka ljuta.
Jer se njeci našli svjetovani,
Poć' na dalji iskat' razgovjeti,
Kakono bi lieka jadu bilo,
Pošli pravo na Cetinje ravno,
Pa su zdravo sašli na Cetinje,
I prispjeli u sielo velo,
Gdje srdari na okupu bili,
I viećali nužde svakojake,
Čim upali mahom zajadali:
„Pomagajte vječni zatočnici
Za krst častni i slobodu svetu,
Vi ste naša i otac i majka,
Što živjesmo, više živjet' nema,
Age su nam pritužile duši,
Nisu siti od dohodka prava,
Nije dosta da jim službujemo,

[1] Pričani pojav, koj je ustanak osokolio.

Digitized by Google

Nit' je dosta da jim dočikamo
Cjele kuće na ljetnja hladanja,
I još uz njih izjelice sluge
Što naoštre preo zime zube,
Da se ljeti najedu pogača,
I vode je težko nanieti,
A nekmoli namiljati mliva;
Car jim rekò da se toga prodju,
Kò i nami neuzet' na brave
Al' ničemu nije poslušanja.
Pa Panduri gore doteščali,
Vavjek nj'ekve ljude prežajući,
Što tobože od vas krišom sadju
Pa bantuju narod odmetanju.
Tužismo se u gradu sudniku,
Al' i njemu naše Age sude
Na jarake naslonivši ruke,
Presudjuje buljukbaša *Forta*,
Kajmakamu da je plavit plaću,
I ako što pravo Paši javi
Izkrivljuju Aginski rodjaci
Što su Paši uz koljeno prvi, —
Već nam nije drugud tugovanja,
K' vami došli da se jadujemo.
Pomozite za vjeru Rišćansku
Rad' koje vas Božja sudba hrani, —
Je li gdjegodj njive za oranja,
Jel' vrtača za izpašu ovci,
Da krenemo jadjene kućane,
I golijam pojavimo blago?
Vrieme došlo, muke ga doniele,
Prelit' suzam dome i grobljišta
I potrnut' badnjak na ognjišta" . . . .

Digitized by Google

Teške rieči, teških mučenika,
Teško pâše u bratska njedarca,
Koji takih nevikli patenja,
Svim se lišca smrkoše junačka
Kano gora kad je srubi slana
I bez lišća smrkne ogoljana.
Viećaju šta bi svjetovali
Što bi volja Gospodaru bila,
Al' eto ti Gospodara sama,
Što jim Boga nazva iznenada,
Svi mu s' nogu odzdravili zdravlje,
A Boža te sreća uniela,
Pa došlići jade pogrijali,
A viećnici svjete svjetovali,
A Gospodar radje dosjećaše
Nò se sjetni sjećahu vjećnici,
Ter jadićem besjedio kneže:
„Nevesinjci! naša braćo bjedna,
Odkada je poniklo Cetinje,
I odkad se naša vrlet priča,
Da je vami zaklon od Turaka,
Naše vodje i Vladike slavne
Nisu pivom dane pretrapljali,
Nit' jalove noćce bdenijali,
No vjesila viš uzglavja diljka,
I u torbi hljebi pljesnevali,
Kadgodj puška pukni na Lovćenu,
Utištac bi lovili Lovćena
Kano da će Turci na Cetinje,
A kad zloglas stigni sa Grahovca,
Da su sašli na harače Turci,
Valjalo je spremit četenike,
I pobrkat horačenje Turkom.

Digitized by Google

To i nami ostalo baštinstvo,
Gdje mognemo da vi pomognemo,
A kô vami, to i sebi sami, —
Nu nemojte žalit' na bratinstvo,
Što dat' nema što u sebe nema,
Nije rodne zemlje za oranja,
Nit' tratine za izpašu blagu,
I naše je po golijam blago
Što govore da su njine Turci,
Ter rad šta se često pokoljemo,
I sad bi se zbog vas zaglodjali,
Ali nije hora zavadjanju;
Pa velimo sjerotinjo draga,
Da idjete k' vašem zavičaju,
Neduhnite ognja na ognjišta,
Danas vedro a sutra oblačno,
Sudbina se na oposum valja,
I povraća što je komu krivo,
Doslje Turci trli naraštaje,
A sad ide reda naraštajem,
Da se Turskih ponagleda jada,
Gdje će svoje skopat' silenićtvo,
Pa jim hrusto ostat' ime pusto.
A puci će oživjet' iz jala
Što je koja zemlja dodurala."

Na kneževe svjete nedovjestne
Niče jedan prva iz vojvoda,
Smrkav oči uz mrkove brke,
A kô li mu srce nabrečalo,
Pod grlom mu puce pozvečalo,
A na grudih vitice potresle,
Pa vitice što su srcu srasle
Pokrutiše zveku na srdašca

Što su s' njima iste volje bila
Pa vojvode rekoše jedino:
Davorite, braćo! nedozvana,
Nije šaka ni varićak dana,
Što sudbina u svietu vlada,
Znate bolan nije davno bilo,
Kad grom puče na kulu Neboču
Pa zadrma Biograda stojna,
I Dahije, što su na njoj bile,
Prenula se Šumadija cjela
Svjerile se gazde i šijaci,
Izgoriše po selih čardaci,
Pa se zemlja liši zlikovaca.
Ni u vašem nisu Nevesinju,
Gori Turci nò su ondje bili,
Nehajite što njeko nabada
Da će vi se svanut' s' njekudare,
Što su kralji davno zasnovali,
Dok se tanci prepredaju konci
Koje sitna poplitika vlači
Iz prediva mudrijaških buba,
Dotle velja naša vuna gruba
Da na *brda*[1] svoju predju sbuba.
  Davorite braćo ujedino,
Vrieme došlo da se pomožete,
Doslje Age vami agovale
I vašom se napajali krvlju
Red je na vas da pijete njinu“ . . .
  Kô pun mjesec kad sa gore sine
Ter mu zrake ožare oblake
Taki odsjev odsinuo s kneza

[1] Brdo na stanu.

Digitized by Google

I s njegova vieća veličajna
U obraze tavne, neubrane,
Na haljine grube neoprane,
Nije odsjev sa odiećna sjaja,
Niti bliesak gizdavih hodaja
Nò sa žara što jih mišlju spaja
Pa se lišca čajanika sviete
Kolik' da su diljke podapete
Što će brze hrupit' na mejdane
I krstove porazit' dušmane.
  Ošli križom, došli nevidišom,
Istom u dom zapitali zdravlje
I neskinuv s noga opanaka
Eto ti jim na prage Turaka,
Ištu muže što su išli knezu,
Čeljad nieče, a kunu se muži,
Nit' ko išò nit' vidio knjaza,
Nit' ko zmija da proz zemlju laza.
Zacvrčala djeca sa glavanja,
Prodjite se Turci potvaranja,
Caru ćemo zaplakati samu
Pa ni njemu lahko biti neće . . .
  S toga traga mahnuli se Turci,
Pa na brdska sela najahali,
Po njih režu dvije kremenije
Al' i tamo gore nabasali,
Vele ljudi: nije kremenije,
Radje djecu u vojnike damo,
No za odkup blago posmicamo.
Ter se istom dosjetili Turci
Negnat' traga, da nestignu vraga.
Hrle kazat Paši u Mostaru,
Što mu raja s' nokta odgovara

Digitized by Google

Da neima za odkupe para; --
To nebili Paši liepi glasi
Gdje mu nije sila nikojaka,
Držat' vuka da mu ima mesa,
Ipak da su u podpunac ovce,
Pišu knjigu sarajskom veziru,
Da mu ona izporavi bjela
Kako se je raja odupriela
Neda danjke, a u šake neće.
Vezir posla prve uzdanike,
E bi vatra zgoriela se mala,
Dokle nije dalje plamen dala.
I došli mu u sried Nevesinja
Pa blehnuli prešne dogodjaje,
Nit' šta znali niti poravnali,
No veziru zle donieli glase,
E su vlasi bili na Cetinju,
I uztakli kape kosovljanke,
Mrke kape nevaljali znaci,
Biva: hoće raja da zaraci.
Veziru se istom uzvrtljalo,
Nije njemu do careva zdravlja
No lukavo za svoj uhar javlja,
Ko mu valja vojštit' Nevesinje,
Derviš paša izjelica stara,
Hoće pira oko Gore crne;
Gdje mu se je njegda pirovalo
Kako nigda drugom paši neće.
Lete knjige, vrû po žici zuci
Od Derviša sultanovoj ruci,
Sviet nezna što kom koi sknada
Već se muti, i pogibiel sluti;
Turci baju, nije dobra po nje,

Digitized by Google

Jer se bliža vrieme najpokonje
Štono jim je njeko prorekao[1]
Da će nakon četiri vieka
Sukobit' se medvjed sa mjesecom,
A bivó će pjevca druga naći,
Ter će medo podleći mjesecu,
Al' potome neka pamte Turci,
Kad se dvajaest napuni godina,
Krst će svanut' na pò neba sjajna,
A bliedjan će potavnit' mjeseče
I okrnjen za oblake zaći.
Medvjed bješe Sevastopolj grade,
Bivó bio kraljica Inglezka
A pjetao Napoleon kralju,
Odtada je dvajest ljeta ravno,
Pjevac pao, bivò bez njeg' neće,
Eto krsta gdje se nebom kreće.
Raja traja, ali neočaja,
A vlada se vladà vjerovanjem,
Od Miholja do Gjurgjeva dana,
A kad Gjurgjev osvanuo danče,
Nesvanuo liep Nevesinju,
Nit' ratara da ornicu para,
Nit' čobana da zadipli marvi ;
Kamo li su s' kudjeljom djevojke
I nevjeste vješte navijalje,
Reć bi sve je čuma sčumijala,
Lemeš gladan na lieji ječi,
A pod njime priorica breči
Stoka rubi rudine bezglasna,
Navijala ištu runa vlasna . . .

[1] Proročanstvo tursko od god. 1453. Forley.

Digitized by Google

Divile se iz planina vile
Al' se tomu čudu nedovile,
Dok nepovrie čeljad iz potaja
Kano mravi iz mrzlije staja,
Kad proljetnje ogrije sunašce,
Glele vile kuda sviet kreće,
Valjda njegdje ima zborovanje,
A gdje bi mu u zbor bilo poći,
Van se fati luga zelenoga,
Nije gora prispjela za prela,
No jest crkva *biogradska* bjela.
Hajmo vilo da vidimo crkvu,
Kô se bjeli na pó polja ravna,
A k' njoj vrvi čeljadca opravna;
Kô li narod što k' molitvi niči,
Većma boju, nò pobožju liči,
U hram slegla čeljad bogomoljna
Gospod miluj! poji pojilište,
S dvora kliču: pomiluj i nište
I okriepi zjelo na bojište!
Na mirnosni *von men*, alliluja,
Odjekuje graja kô holuja,
Gromka graja stara i nejaka,
Kô kad drobi krupa iz oblaka,
Pa s holuje ronke suze bruje
Što se krope oko žrtvenika
Da izkale jale patenika . . .
Žar pojari srca uzplahnuta
Da se late djelovanja kruta,
I kad dočè skromno *aminjenje*
Svietina se skrpi u zborenje,
Zbori vojno uz ljubovcu mladu,
Zbori cura svomu sudjenomu,

Digitized by Google

Izmedju se šapću ženjenici,
Jedni druziem krupne vjere tajne,
Ko bi jim se dosjetio brajne!
Ali sjetni sjetili se Turci,
Pa tuguju Sarajevu gradu,
E je raja crkvi zborovala
Derviš paša Validino[1] gojče,
Opet šalje vrstne uzdanike
Da bi njemu brigu svrstovali,
I došli su, i poruke dali,
Na prvjence ustalačke glave,
Da bi sašli na vjeru prvjenci,
Ter pogodne preturili rieči,
S tiem bit' pravo na obije bande,
I pridošli na rieč pozvani,
Kao zao na vjeru goremu,
A kô li su došli neopravni:
Bjelosapci laju za pojasom,
A o rame zievale diljke,
Reć bi nigda nisu raja bili,
Kleo bih se, a riet' ti neću,
Da tu Peko u družini nije,
Jer će svako znati do poslije
Kad on njima vojvoda se nadje.
  Plahnule se Derviševe sluge,
Jer na nemil sugreb nabasale,
Mješte mita, mješte pokoraja
Pod oružjem odasjeva raja —
Ponajmrže Čengiću je bilo
Hajdarbegu uz predene brke,
Gdje do lane *Guzin*[2] kmetovaše,

[1] Valida: sultanova majka. [2] Ilija Guzina, ustašnik.

Digitized by Google

I znavaše bega gospodara,
A sada mu s rebra odgovara:
Neću više kmetovati bego,
Ja oraše a ti begovaše,
Ja vršaše a ti pregrizaše,
Sad je meni na obier bego,
Il bjegovat ili begovati.
Na te vlaške rieči neprijazne,
Poslanici nude nade prazne,
Ako bog da u carevo zdravlje,
Sve će vam se izpuniti pravde,
Al vlašići, siti obećaja,
Brzili su razmedjiti s Turkom,
A hitriji razmedjaju Turci
Gdje cievi zievaše na nje,
Vragu daše posle i poslanje,
Poklanjajuć caru Nevesinje,
Da mu po njem urode mukinje,
Pa su zdrave zametnuli glave
I Dervišu donieli žive, —
A za njima smagli Nevesinje, —
Magla gusta, usta raja pusta,
Puhni vihre da magle prožmire
Neka tajne na vidik povire.

Digitized by Google

III.

BIEG.

Zavijala dva mrka kurjaka,
Jedan vije s planine Morine,
Iznad kobna polja Nevesinja,
Drugi vije iz Kozare puste,
Sa krajine krvave haljine,
Vuci viju da drugove sjave,
Što će biti mesa izobila
Kako jim ga nigda nije bilo.
Uz njih kliču dva sokola siva,
Jedan klikće sa Avale bojne,
A drugi je s lomna Durmitora,
Sokoli se nevesele mesu,
Al su radi miesit mejdane
I u krvi okupat kreljuti.
Pa potome moja braćo draga,
Puče puška na sried Nevesinja,
Il je uždi *Buha* vojevoda,
Il Dabranin *Miškoviću* Luka
Koigodj je cvanula mu ruka,
Neznam pravo, njim nebilo krivo,
Puška pukla neostala mukla,
Gdje je bratska vjera neizdajna,

Digitized by Google

Kada komu pramglavica biva,
Puška javi u nevolji svojka,
A brda se neogluše jekom, —
Kad ta puče neostala pusta,
Pucanj udri u *Rudine* prve,
Kuči pucanj *Zubce* i *Banjane*
Pa uz *Pivu* sleže na *Drobnjake*,
Vesak vesnù i Neretvu plavnu,
Preo *Stoca* i *Utova* grada,
Plahnulo se staro i nejako,
Al se dobni nestravili ljudi
Jer su znali na što puška pali,
Ter će meću briga najprečije',
Sklonit djecu i pojavit marvu,
Dolovit' se kršnije' Rudina,
Il Banjana ili Ćeklićana,
Svuda brata otvorena vrata,
Pa sta prtljat sjerotinja listom
Muži prte što je težačkoga,
Domaćice čanke i kolievke,
Cure predju na vretena vita,
A čobani prizajmljuju blago,
Krave miču, a volovi riču
Ovce bleju, sive koze vreju
Vaške viju da vuka naviju.
Te pošto se s praga dieli roblje,
I zapriešе domačini vrata,
Sokoli se roblje na bježanje,
Na svoje se neobziruć stane,
Ko da u njih ni stajalo nije,
Grede roblje, a stoka za njome,
Nit vó riče, nit ozimka miče,
Nit psi laju gdje će gorom zaći,

Digitized by Google

Nek vuk njuha da mu nije ćuha,
Pa je lahko roblje putovalo,
Noćju grelo, danju danovalo
Prò pustije' brda i dolova
Nit' žedjalo, nit' hljeba iskalo,
Dok nespalo u seošce malo
Kršno selo, al veselo bilo,
Kršno jeste jere nije ravno,
A veselo jer nije Turaka,
Tiesne kuće, al' vrli kućani,
Vuku drva, stoci nose granja,
Njeko slame njeko vode hladne,
A domaćin hljebom nudja gladne,
Dava sira, dava mlieka biela,
Pa kad čeljad pojela i pila,
K' crnoj zemlji popala sanana,
Po oboru stoka kò poklana,
Dobro spali i sanove brali,
Kakono se u slobodi sanja,
Dok i zora zarudjela rujna,
Putnici se na noge popeli,
Umili se na pozdrav sunašca,
I Bogu se pomolili divno,
I sprtili putovat' drugamo,
Da tom selu nebi doteščali,
Al' eto jim poglavara harna
Što kneževe donie' brzojavi,
Gdje je palo da ostane roblje,
Što je ljeto u selu donielo,
Da se ućaj dava pojednako,
Dokle teklo nek teče svakomu
I došlo mu kò i rodjenomu, —
Kad nestalo Bože knezu zdravlje,

Digitized by Google

Niko mriet neće oda gladi; —
Kad razumje raja milovanje,
Bogu fali kneza blagodari,
Pa se stala smješćat' na stajanje,
Što je žensko prionulo rádu,
Vatre lože kô u domu svomu,
Vodu nose kô u Nevesinju,
A kô svoje polagaju blagu.
Što je muško latilo oružje
Pa kneževe čeka zapovjedi.
Isto bilo u svije' selije'
Gdjegod stigli trudni bježanici
Sa Gackoga i sa Nevesinja
Prečamili i dovoljni bili.
Sad mi reci ko umie rieti,
Gdje nam ostà raja do Trebinja,
Od Zaloma preko Stoca grada,
Što Neretva luči od Mostara,
I Gabela na Klek spaja stara,
Bje' li tamo bjegom razkućenja
Bje' li jada kò Nevesinjskije', —
Bješe jada, al' ne na tu ruku,
Jere tu se desili seljani,
Još kad crkve mieniše obrede
Mienili su poste i praznike,
Al' mienili nisu bratstvovanja,
Ivo križa, krsti se Jovane,
A narod se križa izmedju se
Kano braća od jedine majke,
I sad su se našli nerazgojni,
A što sobom nedoumni bili,
Srećom stekli Popa jakorastla,
Što je knjige proučio svete

Digitized by Google

A ponješto listò mudroznanje,
I stigao ljubav roda svoga,
Jer mu se je u srdašcu légla;
K' njemu došli iskat' svjetovanje,
Pa rekoše: vidiš li Misniče!
Gdje nadade' narod u bježanje,
Sve do naske, ako Boga znadeš,
Pršćè sviet listom s' Nevesinja,
Pršćè Gacko, pršćè i Trebinje,
Ter se vere sve u Goru crnu,
Čemu ostat' mi na domu svomu,
Kudgodj krenu pre'o nas će Turci,
A jadno je kuda oni prodju,
Pitamo te kò za mrtve glave,
Ili prtljat', il čuvat' domova?
Odgovara sdušan Duhovniče:
Nebi loše uklonit' se bilo
Izpod teška gnjeva Turačkoga
Ali kuda na koju li stranu?
Crna gora puna bjegunaca,
Šta li sebi, šta li dobjegliem,
Šaka žita grlu pojedinu,
Do pò zime zrna biti neće,
Poklat' pola stoke omršaju,
A pola će poskapat' od gladi,
Tvrda muka i tamo i amo,
Ja nevidju tamo zaklonjaja,
A da bismo bjegli u primorje,
I tamo je kršno neimaćstvo
Prazna ljubav gdje komada nema, —
Ja bih rekò ako vam je drago,
Nemaknuti oda doma svoga,
Pa da bi nam i ginuti bilo,

Digitized by Google

Nu neće se ginut' ako Bog da,
Već' se treba na oprezu naći,
Ako čija kuća zapomaga,
Nek smo vazda svakom odazvani;
I po čemu da nahrnu Turci,
Ter pre'o nas na Brdjane podju,
I na Goru zaratuju Crnu,
I nami je prefatit' oružje,
Imamo ga za nevolju prvu,
A za boja valjalo većega,
Dodat' će nam braća vjerovana,
Znajte ljudi nije davno bilo,
Ja sam bio gdje se klade mudri,
Ne o malo, nò o svoje glave
Da je izpis caru Osmanskomu,
A s' njegova opušćena carstva,
Divno će se podjet' svatovanje,
Crnagora djever svatovanju,
Srbija će svate kumovati,
A *Baćuško* djeve udavati,
Jednu udat' za rodjaka svoga,
Drugu slati da se u rod vrati,
A naše će biti pjerovanje,
Pa pomozi Bože svatovanje,
Srećno bilo sestram' preudanje,
A sloboda naša bratstvovanje,
I mi nek' smo srcem braća draga
Da bi toga dočekali blaga.
  Lahko su se doumili ljudi,
Što jim reče sviestan svećeniče,
Pa se vrću sa savjeta vruća,
Bez bježani pričuvati kuća.
  Oj! šta veliš iz Kozare vuče,

Digitized by Google

Kad odvija na Morine drugu,
I za tobom odpućè dugaljka,
Il' Pecina ili je Bilbina,
Il' je bila Goluba gavrana,
Čija godj je nebilo joj hara,
Jer narodu nebjè od uhara,
Što će pucat' gdje odziva nema,
Što li žeći dome neharane,
Što l' silovat' u boj nevaljane,
Kada borbi nigda vikli nisu,
Gdje li drevne otimati grade
Niz Krajinu krvnu nanizane,
Što prkose Ćesarovoj snazi
Za četiri stotine godina,
Gdje l' ustalci za ustanak veli,
Gdje l' djetići da bi za dom mrieli,
Kakono će mriet' Marinjani, —
To kukavstvo tajila bi vila
Al' nemože jer joj valja kleti,
Jadnoj majci jadno pjerovanje
Kako nebi po boru milomu!
S' jednu stranu braća kuće pale,
A s' drugu se pomamili Turci,
Puše kuće, robi se imanjstvo,
Sviet bjega na vrat u neznanje,
Preko Save i Une krvave,
Da si gledò s' obale užase,
Kako stoka skače u talase,
Kô li pliva čeljad posrljana,
Što nestižu pušćane pozdravi
To jih rieka zagrljajem davi.
Tako se je pratilo bježanje,
I na Savu i na medju suhu,

Digitized by Google

Od *Glamoča* do *Brebira* grada,
Propraćali korduni soldati
Dočikali srčani Hrvati,
Dali hljeba i pleli koliba
I dielili milostinje vele
Što jih braše Hrvatska gospoda
U Zagrebn gradu narodnomu,
A car gradi zadušbinu glavnu
Svakom dajuć' dnevičevu daću,
Kako bi mu hljeba dosta bilo. —
Koliko li štetna bježan bila,
Ljudi kažu i kunu se znani,
Od sto tisuć' što je pribježalo,
Trećina je izginula ravno,
Što nijesu porazili Turci,
To je zima bolju uhrvala,
Bez pokrievke i bez ogrijanja,
A ufano i od glad' se mrlo.
Jadna Bosno šta si dočekala,
Da ţe Lika kukuruzom hrani.

Digitized by Google

IV.

USTANAK.

Sad pomeni mljezimice drugo!
Pošto pršćè narod u bježani,
Kakva hira zemlju milovala,
Ponajskoli razberi mi draga,
U našemu drevnu zavičaju,
Niz Neretvu do utoka njena,
Pa niz Pivu i Moraču hladnu,
I nebi l' mi liepe dala glase.
Eto pobro! još su ràne ráne
Čujavô si što vidjao nisi,
Čiem kod crkve puška dala glasa,
Pa naljegò sviet u bježanje,
I sustiglo roblje na Banjane,
Banjani se uzplahnuli strvni,
Čim se drugo fatilo Rudina
Rudinjani na noge ђagahne,
Tako Zubci, tako i Drobnjaci,
Sve čajalo toga prigodjaja,
Da ko turi zadjevicu krvnu
Na Turčina vječnog dušmanina —
Pala braća pizmu doniela
I gotovu na Turčina kavgu.

Digitized by Google

Ponikoše borci utajani,
Kano mrci iz razboja vuci,
Redaju se glasovite glave:
Prva glavam' Pavloviću Peko,
Do njegove Petkoviću Luko,
A za njime Vukalov Trivune,
A za njime Zimonić Bogdane,
Malo manji Sočica Lazare
A do njega Kovačević Stojko;
Pored njih se razviše krstaši,
Sjajni stiezi kršni i oprani,
Al' jur Turskom krvlju ubrljani,
Njekog vezla kneginja s' Cetinja
Njekog ljuba cara Moskovskoga,
A njekoga Srbija dodala,
Divni su se stiezi razavili,
A kad staše pod zastave glave,
Hoćeš druže da se nagledamo,
Mio Bože! što su stasom veli,
Rekò bi su uz jelike glêli,
Kad su njiha povijale majke,
Što li tôli u pleća jatorni,
Kano da će poduvjerat' grede,
Kîm se gora ogradjuje crna,
A što li jim pa moždane ruke,
Reć' bi da će s' divim u hrvanje,
Kô li štrci poda njima kraci,
Što bi hitre dostizali srne;
Pa bit' će jim toga svakojega,
Bit' hrvanja, bit' i dostizanja,
Gdje se tuči zao sa goriem,
U tiesnu klancu Klaoniku,
Tu će valjat' nagojene ruke,

Digitized by Google

Tu će pleća oduvjerat' steća
A i jaci sustigivat' kraci.
Kad vojvode sjavile se silne
Malo bilo riečih naprešnije',
Pa suhnuli uza Pivu hladnu
K' Kosjerevu bielu namastiru,
Tu sustigli i druzi prvjenci,
Što jim rieč nema štetovanja,
Viećali kako bolje znali,
Al' u svoju neufajuć' snagu,
Priposlali poruke Cetinju,
Na biele Nikoline ruke:
„Divan kneže! sjerotinska majko,
To je ime od starine na te,
I na stajnu kuću Petrovića,
Eto vidiš jada nevidjana,
Gdje ti zemlju pretisnulo roblje,
I na prag ti cviele patenici,
Nêš u dvoru mirna imat' dana
Nit' kneginja zaspati uza te
Dok se našem nedokoli vaju, —
Već tako ti Boga istinoga,
I svetoga Petrovića Pera,
S' kojeg ti je pleme blagodarno,
Nezavidi što ti dojadjamo
U nevolji istor u kojoj smo,
Do za nokte dogorjelo crne,
Pa se dalje nema nikudare,
Sve što naše još na nogû diše,
Pod tvoje je bjeglo savardake,
Neće l' živjet', neka mrije s' mirom,
A mi ćemo samjerati živi,
Da nebude ravno nevjerniku,

Digitized by Google

Preo našeg' kročit' zavičaja,
I na tvoje naljeć' knegovanje,
Što su u nas za oružja glave,
Nisu naše nò su tvoje žive,
Radi krsta i tvojega glasa,
I rad našeg iz sužanjstva spasa,
Hora ti je, nu li ona prodje
Nigda druge za viek i vieka, —
Mi djetiti; a griehota na te
Kad ostanu pod kamenom ruke,
Na njih suze i vječite uze.
Sad nam reci vr'o gospodare
Il' nam rekò, il nemogò rieti,
Mi podjosmo sami za se mrieti,
Jedni smo ti na Trebinje spravni,
Druzi ćemo na Kolašin saći,
A treći smo gotovi na ždriela
Kuda koga sreća naniela."
  Nisu knezu viesti nenadane,
Nit' ga puno vaji zamrskali
Pa nemrzak i odpovjed dava:
„Nije loše što ste domozgali,
A trebalo nije ni poruka,
Pošto su mi vaši vaji znani,
I puno mi glavi doteščali,
Većma nò je moje kneževanje,
Niko nije što vjerovat' neće,
Da ve bjede nesiluju prieke,
Golu djecu slati u prosjake,
I da sobom glavinjate trudni
Kuda vuci glavinjaju bludni.
Već sam rekò mojim krajištanom
Da vi piljež u domove prime,

Digitized by Google

I polove s' njima zalogaje
Ako Bog da prekužit' će živi,
A vi krećte sokolovi sivi
Kud vidite da se kreću Turci,
Bit' nemože da zavojštit' neće,
Nalipat' će na vas čete male,
A na me će okrenuti vojske,
Jer je na me pizma od postanja, —
Vi se hrvat' kako bolje znate,
Al' varujte za potrebe glave,
Bez prituge nesrćite ludo,
A na meni zadaća je glavna
Što no me je tištala odavna."
Došli ljudi sa Cetinja divna,
Donieli kneževo odzdravlje
I vojvodam zdravlje milo bilo,
I poruke za zbilju prijeli,
Ter veseli na posò posegli.
Zelen bore! povij zemlji grane,
Pa nadnesi na Gabelu staru,
Gdje se Krupa u Neretvu kruti,
Vidi što se tiha voda muti,
Što l' Gabela puši u magluši,
Ili gori, ili ribu suši,
Il' parnjače doplovile plavi;
Ter se krupa crnim dimom davi.
Niti gori, niti *ugore*[1] suši,
Nit' parnjače doplovile plavi,
Nó se Krupa crnim dimom davi
Crniem dimom od prah iz pušaka . . .
Zelenbore! odkle puškaranje?

[1] Ugor: riba.

Digitized by Google

Odakle li vojska prisentala,
Nije vojska, nò je četa mala,
Odkale je, ni s' daleče nije,
Već' sa *Rasna* sela malahana
Gdjeno skoro stravili se ljudi
S' Nevesinjskog bjega u bježanje,
Pa se s' Dumom[1] svojim svjetovali,
Da se nebi makli iz domova.
Pa sudbina kolo skolesala,
Ćuk doćuka s' Kosjereva biela,
Da su vodje makli uza klance,
A tragom jim teče narazance,
Svako muško što pušci dorastlo,
Glas dopao Dumi Rašnjanskomu,
Pa ga sviest ujede za grude,
Dok iniem jedna sviest biva
U njega su dvie uzporedne,
Jedna mu je duhovnoga mara,
A druga je narodnoga hara,
A to su ti dvie ljubice rajske
Blago onom ko jih obe gaji,
Ter si po tom divan svećeniče,
Kad umieš narod pravit' k' spasu,
A dvodivno poštenje ti glasu,
Kad ga žarkim rodoljubjem žariš
Dočim i sam istu ljubav mariš.
Tekar k' njemu svrvili seljani,
Pa ga plasi kore iza glasa:
Ti nam reče da se nemičemo,
Dok još bješe vrieme za bježani,
Kad bjegnuše naša braća ina,

[1] Don: Katolički pop, Dumo

A sad kuku! posried ognja živa
Nit' umaći nit' se na prag naći.
Haran Dumo u dobru dumanju,
Ohrabruje stravljene seljane:
Neplakujte bez nevolje ljudi,
Neću riet da se straha nema
Jer smo u njem nikli i odrastli,
Kano stoka vjek tlapeći vuka,
Nu mi naše dotlapismo vuke,
Evo ti jim za vrat žiga teška,
Što je Peko izbijo u klance
A za njime drùzi ušli drúzi.
Pa će za njim turiti se Turci
A mi ćemo ostat' nehajani,
Pošto od nas i nebilo šuška.
Nego braćo ko sam žive za se
Nevele mu da žive junački,
Pa bih rekò nije blagodarno,
Kad bi naše prišućeli glave,
Gdje će braća krvcu proljevati,
I za naše kò i svoje blago,
Ter na nami ostalo bi krivo,
I naši se sramili potomci,
Što mi nebi sad se odazvali, —
Odazvati braćo! ako Bog da,
Nò· dok na nas nenavale Turci
Valja da mi susretnemo Turke,
Već' birajte mahom poglavara
U kojeg vi najbolje uzdanje,
Evo ja ću, ako niko neće, —
Na to sviet graknu ujedino:
Svodi konja iz podruma Dumo!
Kroči prvi, mi smo za tobome,

Digitized by Google

Nebjè kasan ko je srčan poći,
Svedoše mu iz podruma vrana,
Der pomozi uzjahati vilo!
Sinù djetić na vranu opravnu,
Vojvoda je vojsci nenadanoj,
Sa bedra mu vitka ćorda vija
Niz dolamu zlatom nanizanu,
Kalpak krije glavu na junaku,
Al' neskriva dvije oči vrane,
Što družinu miče na bojište.
A čegov se ta delija viče?
Čegović je od Rasna župniče,
A na ime Musić Don Ivane,
Jako uzò i čin i brk na se,
I vjenčao vjerenicu župu,
Još se dobro i neuznò s njome,
Al' eto mu ostadè udovna,
A on odè s' pukom vojevati,
Pa nećemo ni zamjerit' mladu
Što ga vruće na boj srce vuče.
Kad spadoše na Gabelu ravnu
Pa hćedoše broditi Neretvu
Na gotove Turke nabasali,
Sinù vatra sa obije strane,
Dim se dižè, više *Čapljinjani*,
Sa Čapljine čuše *Tasovčani*
Tasovčići glas *Mostaru* dali,
Prò Mostara čuli *Ljubušani*,
Hodže viču, a hadžije trču,
Za vjeru je! na noge se Turci,
Kaurin je na Gabelu staru,
Ustaši su naši Rašnjančani,
Al' je bajrak kruna cesarova,

Digitized by Google

Valja sresti kaurina crna,
Jer kad predje Gabeli za ledja,
Ni Mostaru mehko biti neće, —
Ter kako su na zlo pobrzali,
Pódne bilo na Čapljinu Turci,
Iza pola na *Struge* su dana,
Tu su pukle njeke puške male,
Ustà graja da se kuće pale,
Struge gore, planuše *Doljani*,
Dračevo se i *Gorica* zgara, —
Kad k' Neretvi Turci dograjali
Plaha rieka nedala jim gaza,
A s' obie zapucalo strane
S' oba kraja zarožila raja,
Al' je pusta u hrdjavu perju,
Ima ruha ali kruha nema,
Ima pušku, al' nije hitaca,
Valja da se kani udaraca, —
Pa ako je u brda posegla,
Nije pala, nit' oružja dala.
Ustaš mala ali nije šala,
I veziru mozgom zamotala,
Jer mu bješe čudo nenadano,
Gdje kršćani s' rišćanima pregli,
Pa mu biva od zla i gorega,
Mišlja paša iz koju bi ruku,
Da se sduhne prvo puškaranje,
Smišljè poslat' od naroda ljude,
Medju te je obrao i Rada,
Al' nebilo doma Radovana,
Pa se Rade ukrà poslaničtvu,
A druzi mu išli silovani,
I na smirbu narod nukovali,

Digitized by Google

Al' se sviet nedà nukovanju,
Niti posla odustàdè prieka
Voljè stati u red odmetnika.
  Povrzimo borce Gabeoce,
Možda opet k' njima dospiemo,
Pa pitajmo za Pekovo zdravlje;
Ubah Peko nije lendovao,
No drugove nabjerò valjane,
I nadošli po izboru druzi,
Pridošò mu Ljubibratić Mićo,
Što je s' Lukom njegda četovao,
Za starinu svoju na Trebinju,
Sa Banjana Bačeviću Makso,
Pop Ivačić, Aleksiću Rade,
Bako Buviš, Filipović Vule,
Dimšo Merćep, Miličević Glišo,
Cvjetko Pejov, i dva Pavlovića,
Pa čak došle iz Talije ravne,
Njekolike nakomice bojne,
A pred njima Čikonjia kneže[1]
Pa pošto su vjeru bojnu dali,
Priča Peko vodjam naporedo,
Koliko su Turci pobješnjali,
Od Nikšića preo Nevesinja,
Do Gabele niz vodu Neretvu,
Žegu kuće što ostaše puste,
Pošto iz njih raja poprtljala,
Tvrdje tvrde, i zalihu vlače,
I ubojne dojamljaju vojske,
Što jim sprema bosanski vezire,
Kolike mu na povati bile,

[1] Conte Cigognia.

Digitized by Google

A ima je za nas izobila,
Al' se lukav svjetuje dervišu,
S' Dedo-pašom drugom vojeniem,
U njegovu dvoru gizdavomu,
Niže biela grada Sarajeva,
Što Osmanu pust ostadè momu,[1]
Pišu knjige na careve ruke,
Da je malo vojske na bojišta,
Jer je silna snaga ustalačka,
Šalji care vojske izobila,
I dostatna na opravu blaga,
Preko Kleka do Trebinja grada, —
Paše pišu a car vjerovava,
Pa jim morem hordije dodava,
I štogodj je za potrebu vojsci.
Kad se dede providile liepo,
Ustà Čengić odè na Zagorje,
Što bi odtud skružio ustaše,
A valija spadè do Mostara, —
Dva derviša oba vuka stara,
Žlje ti rajo kuda oni zadju,
A njim' gore kad u ždriela sadju!
Kad od Kleka pokiljale vojske,
Priprežao Peko sa Zubaca,
Mako družtvo do na *Paprotnicu*,
Pa dočeka iz zasjede Turke,
Četiri je tabora Turaka,
A u njega ni hiljadu druga
Al mu sreća na mejdanu bila,
Razbi silu čilu i opravnu,
Njeke nagnà u bare *Utovske*,

[1] Gdjegodj *moj*, *momu* itd. to su lični poznanici pjesnikovi.

Digitized by Google

Ter jim ruse poosiecà glave, —
Pobrà Peko plieno na stratišću,
Pune torbe jela i odiela
Što su mogli uprtiti momci,
A kapom jim podieli dinare, —
Pa gdje začù da je vojska steća,
Od Mostara zasirila grada,
Tu nehćede ostanuti Peko,
Nò se mače *Ljubinju* za ledja.
Što začuo nije lažno bilo,
Ševket paši došle zapovjedi
Da udari na Zubačke klance,
I to leglo skopa ustalačko,
Udrio je, ali skopò nije,
Jer ustaše liep mu darak daše,
I u Trebinj bjegom zatjeraše.
Cviele bule po Stambolu bielu,
Što jim idju muži milovani,
U tu kletu zemlju Hercegovu,
Pa jim ginu muži uzaludno,
A nikada od dobića glasa,
Niti caru nit' ikomu svomu.
I sultanu cvjeli dodijali,
Pa se muti i na paše ljuti,
Što neznaju satrt' ustašnike,
I spasiti od napasti carstvo,
Svržè Dedu rad' nepouzdanja,
Jer je Dedi žuto draže zlato,
No je sultan i ciela raja,
A Reufu povjeri komandu,
Padè Reuf k' Sarajevu gradu,
Nemà kada u džamiju saći,
Da bajramu prvo jutro sveti,

Digitized by Google

Jer pocvieljè Nikšić oda gladi,
E mu ručka za bajrama nema,
Stigo Reuf i sreća mu dala
Što je mogò hranu pronieti,
A u Duzi neusio glavu,
To je dosta za Reufa bilo,
Pa se moli caru s' poboljaja,
Da mu drugi u zamjenu dodje,
To ni caru nije mrsko bilo,
Da prokuša sreću na drugoga,
Pa opremi Azizovo zlato
Muktar pašu junačinu mladu,
Koi se je zarekò divanu,
Da će bjesne smoći odmetnike,
I on došav' sliedi ratovanje,
Posokoli jakodošle momke
Pa juriša kò da nikog nema,
Proz kamene klance nepoznane,
Dok prispjeo na *Plano* i *Ravno*,
Na ivicu na *Muratovicu*,
Al tudje mu pozaprli kraci,
Jer udriše iz škripova vuci,
Pa mu ovne mrcinili tovne,
To nebili ovnovi ni vuci,
Već nizami i ustaši sami,
A kô su se mrsko izaklali,
Da bi Murat ustò sa Kosova,
Suze bi mu niz lieju ljevale
Kamo l' neće Arizovo lale
Proroniti na bistre očale,[1]
Ipak rodjko prikupio vojsku

[1] Naočari kojim se služi.

*

Digitized by Google

Pa uz Dugu zagazio kivnu,
I pronio hranu Nikšićanom,
Al' je vatru pokusao živu,
S' jednog boka zdravio ga Peko,
A s' drugoga Petkoviću Luka,
Ponajbolje Sočica Lazare,
Prelilo se jadno i užasno,
Hrvalo se kako nigda neće,
Grmila je duga lagumana,
I horile niz točila stiene,
I gorjelo drvlje na kamenju,
I Muktara skupo stalo mlivo
Dok ga krvav na Presjeku snio,
I ručio gladniem gradjanom,
Pa vidio da mu dalje nema,
Jer dokle bi u Nikšiće sjahò
Dotle bi se pribrali ustaši
I niz Dugu nedali vraćaja,
I mudro se sjetio junače,
I utištac nadrò uz netrage,
Nu i nazad plati propraćaje,
Jer proz Dugu nigda mukte[1] nema —
Udjè Muktar, veće proz nju neće
Pa i mukte da bi dali proći.
Da bih jošter nabrajò junače,
Glušio bih hitne slušaoce,
I pjesma bi vesma oduljala,
Kad bi tjerò proz goru kurjake,
Koliko su stravili torova,
Koliko li uklali ovnova,
Od Lučina do Gjurgjeva dana,
Isto ti je tjerat' ustašnike,

[1] Mukte: zabadava, obe turske rieči, znači: bezplatno, hman.

Digitized by Google

Što prò cjelu zaradiše zimu,
Koju kuću ucjenili stojnu,
Koju majku ucvielili bojnu,
Komu momku izuli opanke,
I sjadili njine nedohranke, —
Nepitajmo kuda su doprli,
Nije klanca u kom nisu mrli,
Dok su svoje učuvali glave,
I turačke uzprli poplave.
Nò te jedno molju nahodniče!
Ako koi naidješ putniče,
Preo sije' brda kamenije'
A ljubioc žrtva junačkije'
Pokraj *smokve* navedi ga *gluhe*,
Ona suha vjekom bila gluha,
Pokaži mu ledinu krvavu,
Iz nje nigda neizbilo bilje,
Gdje se pobi *Bačeviću Makso*,
Što vojvoda bješe na Banjane
Gdje je Maksim dopanuo rana,
Tu jih niko njegov nedobio,
Pa gdje padè vesela mu majka,
Vazda bile vesele junačke,
A žalostna ljuba na Cetinju,
Neću reći takije' nebilo,
Uza sestru kneginju gospoju
Svoga vjerna vojna kukajući,
Koga nigda zaboravit' neće.
I još ciglu pomeni pjevaljko!
U kajanje Čengić paše moga,
Jer je bio krajini poglavje,
A u svakom glava vojevanju,
Gdjegod bješe kavga na Brdjane,

Digitized by Google

To je s' Djeda baštinio svoga,
I očevo priuzò hrvanje,
Samo što je bolje čuvo glavu,
Jer bi sašla na Cetinje niema,
Gdje mu i sad babajkova driema, —
Što se pjeva Hrnjo do Bihaća,
Il' Gjerzelez na Gjerzevu svomu,
To se slavi Dedo na Gackomu, —
Hrvò se je pola vjeka svoga,
A za svoje grubo agovanje,
A pola se bio za drugoga —
Što se hrvò rad gospodstva svoga,
Sa toga mu nebilo kajanja,
Al' što sluša osmanlisku varku,
S toga mu je kajati se bilo,
Jer poseli Dedo sa Gackòga,
I naseli grada Sarajeva,
Da nereknu da je na Gackomu,
A kad treba na Gacku ga nadju,
Ni sad neznà za kog vojevaše,
Ili za se, ili za drugoga,
Pošao je mnijuć' kući doći,
Ali ostà na domaku njojzi, —
Gledaj druže kad sjâš u Konjicu[1]
S' onu stranu mosta kamenoga
Gdje je Dedu zemlja pozobala,
Pa on straži rodna zavičaja,
A njeg' čuva stiena pozlaćena,
Prije stiena uginuti zlatna,
No li propast' krajina svojatna.
Al' mi niko kazat' nehtijaše,
Što se zgodi Dedi smionomu,

[1] Varoš *Konjic* na medji Bosne i Hercegovine.

Digitized by Google

Il' ga ujdè zmija izpod sniega,
Il' dopadè ranu od gorega,
Il' od jada strada nevoljniče,
Neujde ga zmija otrovana,
Nit od jada na srcu postrada,
No ga stiglo čemu se i nada.
Oj! ko će mi na krajinu saći,
U krajinu zlikovačku majku,
Pa razabrat' šta je tamo bilo!
Jaši vilo na dorata moga
Ako su ti krila pomanjkala
Pa mi snesi od Kozare glasa, —
Jah'la vila i viesti doniela:
Krajina je u lošu vršaju,
Niti mogla biti u goremu,
Bile stigle kesedžije drevne
Što su njegda glave iznieli,
I hranili za prigodu bojnu
U srbskome Biogradu stojnu,
Vrieme došlo bojna četovanja,
Da se idje na osvetu Turkom,
Pa se makli borit' zlopatnici, —
Pecija je haramija prva
Što je njekoč harò Bihaćane,
I prpio dužne i nedužne,
Ali mu se dohakalo radu,
Ter galiju našò carigradsku,
I žuljao lanac oko vrata,
I sudili pogubit' ga Turci,
I vrnuli u krajinu krvnu,
Da se gubi u svom zavičaju,
Dopljezao k' Banji namastiru,
A kad blizu bio namastira,

Digitized by Google

Ohronuo u noge lagahne,
Pa molio svoje pratioce,
Da bi mu se njegve odkopčale,
U Banji je voda čudoliečna,
Što izcjeli kralja Hrapavoga,
E bi njemu noge olakšale,
Kada bi mu u nju ući dali,
Pratioci za nevolju znali,
S' golienih mu njegve odkopčali,
Ušò Peco da noge okuplje,
Al' gdje vidjè izpod neba šuplje,
S' Bogom njegve, s' Bogom pratioci, —
I njeg' voda spasi čudotvorna,
Ter evo ga opet u haranje,
Nazvao se glava ustalaca,
I Kozare dobavio guste,
Al' šta vrše te ustaše puste,
Njekolike pute puškarali,
Njekolike zliće uhrvali,
I njekoje sažgali čardake,
Mnogo više kuća seljačkije,
Al' skočio *Pozderac* Ahmede,
U potjeru svikò krajišnike,
I Banja se luka odazvala,
Što je dižè Omer *Feslijane*[1]
Ter ustaše stisnu na sve strane,
Sustigli su i Peciju živa
Na *Gašnici* više Gradiškoga,
Gdje je Peco spravio korabi
Da se za bieg na uslugu nadju,
Stigli su ga i vatru prosuli

[1] Afrikanac iz Fessa.

Digitized by Google

Ni Pecija neostajò dužan,
Bili su do pó biela dana,
Od podneva sustali ustaši,
Kad nemogli nadpuškarat Turke,
Navezli se Savom u korabi,
Plav plovila, Turci puškarali,
Čim upao Kormanjoš *Ostoja*
I zà njime popadali druzi
Sam Pecija k' kraju dognà ladju,
I čim hćede da priveže ladju,
Sustiže ga u grud vruće tane
I pà junak s' rane nevidane.
   Po čem to se srubi četovanje,
Mniše Turci nema četenika,
Al' jim druge urodiše ronde,
Od njekuda Babiću Golube,
Od n̄jekuda Grubara Davićo,
I Bilbija i Smiljanić Mićo,
Te četice vrljale svakako
Ali jim se neznà za junačtvo
Nit' imale glave četovanju,
Dok neničè *Despotović* Pero
Na tromedji u *Tiškovcu* tiesnu,
Pa se glasi vodja uskočnikom,
Što su odsvud k' njemu dosrljali, —
A Tiškovac zamak malahani,
Što je stao na imadu pravdi,
Kad dva cara djeliše medju se
Pustu Bosnu i Liku Hrvatsku,
Neumjeli omedjit' Tiškovca,
Nit' mu znà se pravi vladaoče
Dok neupà Despot gospodare,
I u nj pribrà ustaške ostanke,

Digitized by Google

Ter zatrapi logor u rovanjke
Često na njeg udarali Turci,
I on jim se varakò junački,
Sad se opri, sad za medju zadji,
Dokle Turci saprili ćesara,
Da hajduke hrani tromedjane,
Pa ćesaru na to mrsko bilo,
Jere njemu netreba Despota,
Pa se dalo da napanu Turci,
I napali bojem iz topova,
Pa Despota tiskli iz Tiškovca
I dotiskli do sela *Trubara*,
Tu iskonu trubario bandu
Dok su druzi izvojštiti pravdu.
Drino hladna što si toli gladna!
Reć bi nemaš ni za ribe hrane,
A nekmo li mesa za gavrane, —
Primakni se pa nadviri druže,
Ima ubah za pastrve hrane,
A i krvi za tvoje gavrane, —
Dva se vrla zavjerila druga,
Dva srećnika oba svećenika,
Jedno ti je *Lješeviću* Žarko,
Što je ušò sa Trebinja svoga,
A drugo je *Bušić* Prokopije,
Arhimandrit Banje namastira,
Svjerili se pa se zavješčali,
Da će dići raju uz Podrinje,
I popalit' sela i palanke,
S' Višegrada do Novog Pazara,
Kod Pazara Peku dati ruku,
I zatvorit' drume k' Carigradu,
Da jim niko pristrieti nema,

Digitized by Google

Dok se dvie sajedine vojske,
I obadva porukuju kneza,
Na Kosovu polju širokomu.
Kud vjerili tuda i naželi,
I družine bilo dobrovoljne,
Bajraktar je *Crnogorac* Vaso,
A poručnik *Bulajiću* Krsto,
Za njima su druzi neizdajni,
Tomić Jaša, Jeloviću Vuče,
Gjorgjeviću a i Mitroviću.
Prvomu se jave Višegradu,
Njekoliko spalili pojata,
I još nješto pogradili kvara, —
A kad čuli Sarajevci Turci,
Na konje su age konjanici,
Pješadija s' reda Turadija,
A vojvode bezi velikani,
Harno spremni dobro oružani,
Brzi konji za boja držani,
Pješadija brža od konjika,
Prešno sašli do na Drinu hladnu,
Do na Drinu i na Karantinu,
Na kordunu straže nabasali,
Stražanim se ukloniti nema,
A Turcima neudarat na nje,
Pa se nazad povratili bojni,
Gone Žarka, a varka se Žarko,
Ali Turci za njim sela žare
Plešu polja, pljaćkaju voćnjake,
Groždje rube, ciede pčelinjake,
Do *Priboja* goranske palanke,
Tu zaprli Turci tjeraoci,
Dočim paša sa Zvornika dodje,

Digitized by Google

Plahnu popa i njegovu rondu,
A sarajsku vrati kući hordu,
Nit' dobila vojska, nit' porazna,
Štetovà se što je pjesma prazna.
Iza mnozih groznih okršaja,
Zaprie' zviezda na obzorju bojna,
Reć' bi nješto sustali ustalci
A Turci su do žalostne majke,
Satrli se i stratili blago,
Bješe vojske makar ogoljane,
Ali nestà zajmu vjerovanja, —
Zima strši, usud sude vrši,
Tri se cara začudila silna
Koliko se raja odhrvava,
Pa se plaše većem zamršaju,
Ter sultanu zbiljno svjetovali,
Da se raji dadnu blagodati,
Kako bi se mirna svrstovala.
Poslà sultan Server pašu svoga,
A i oni svoje uzdanike,
Server sjeo u Mostaru gradu,
Poklisari sašli k' ustašnikom,
Server glasi mnoga milovanja,
Poklisari ista preprodaju,
Ali prazna molitve nedaje,
Lijuć' krvcu raja iskušala,
Da joj nije u rieč vjerovanja,
Ište ona od tri cara slavna,
Javna jamstva za ta milovanja,
I cari se na posluh sageli,
Pa s' Andrašom naperili notu,
Kojom kriče sultanovu Tahtu,
Ako zimus neugasi kavgu,

Digitized by Google

Nek se goroj na proljeće nada,
S proljećem će ustat' gora crna,
I Srbija gotova se naći,
Ni Bugarska mirovati neće, —
Notu nosi Hajdar efendija
Ka bijelu gradu Sarajevu,
Vieća vije i reforme glasi
Što je slavno poslalo trocarstvo,
Al' od tije' blazih reforama
Kobna Bosna još gore pohrama.
  Zatiem cari u Berlin se zbrali,
Da ustmice viećaju sami,
Kako bi se dohakalo smeći,
Viećali kò vidari svjestni
Vrhu leša ranam sahrvana
Il' bi liekom duljili mučenje
Il' samrtnu prepalili svieću,
Tu Gorčakov vidar u vieću
Memorandum što sultanu piše,
A sva tri mu cara vjerovala,
Ter poslaše kò skrajnje pozdravlje,
Ako s' tiem nećeš na liepo,
Ružnom hoćeš da ti se i neće,
Azis hćaše podleć' nukovanju,
Al' uleme sirove su glave
Neće svjeta, neće ponudjaja,
Ter Azisu dohakaše bjednu,
A Murata uzpeše na *Tahtu*,
Novi sultan, nova vjeri krila,
Oglasi se sa *roga zlatnoga*[1]
Pripasao na Ejubu[2] ćordu,

[1] Corno d' oro. [2] Džamija gdje se sultan kruni.

Digitized by Google

I uztakò svečeva ćulaha,
Pa narodim milje razpošilje,
Al' onomu puku pokornomu,
Što se klanja Tahtu svečevomu,
Ima smilja i za odmetnike,
Ako mu se pokoreni kažu,
Al' Srbiji neda oproštaja,
Dok neprizna njega gospodara,
I opravi podpunac harače,
Što je dotle uzkratila dužne.
Oj! dok teke odahnemo vilo
Ti preleti gore zavjetovne,
Uskini mi s' Morine kovilja,
I s' Kozare i s' Avale male,
Lišće djeni jadnim Kozaranom,
Podbierke zadij Avaljanom
Ma čitavu razapuči granu
Pa zakiti moje Hercegovce,
Ni čobanke rugati se neće,
A kamo li bojovke djevojke.
A ti stani, pa se bogmi pobro!
Šta uradi šaka ustalaca,
Spram dušmana čilna, nesmiona,
Gdje li Turčin nagojica gojna,
A za vjeru kako niko bojna,
Na paripu odrastao bjesnu,
A na njemu odrastlo oružje,
Kudgodj krene svuda mu je ravno,
Njegova su i polja i gradi,
Slobodić je dokle okom seže,
A gdje patnik što s' njim bit' se preže!
A pak vidje l' gladna i goljana,
Mučenika s' borbom uztrajana,

Digitized by Google

Gdje se oprië s' korom kruha suha
I s' nesitom puškom do trbuha,
Pa izdurà kò što drugi neće,
Niti paćan niti dobitačan,
Al' ćeš pravo dobio je rieti,
Jer se otë kad mu bješe mrieti.

Digitized by Google

V.

BOJEVI.

SRBSKI PRVI.

„Il vaux mieux Souffrir en se Sauvant,
que jouir en se perdant.

Lacerdaire.

Dva se mrka povila oblaka,
Oba gruba i na kob jednaka,
Jedan ti je od tiha Dunaja,
A drugi je od sinjega mora,
Što se vije sa Dunaja valna,
Taj se vlači preo Bosne ravne,
A što no se od mora navlači,
Hercegovu kršnu zemlju mrači.
Nije mraka da mu svitka nema,
Nit oblaka da uvedrit' neće.
Oj! da bismo tamu razabrali
Pomozi me ko pomoć' umije,
I ko znade saći na mejdane
I ročiti trudna razbojišta,
Ja vi ostah u pola vršaja,
Zamršena al' neovršena,
Jer me izdà vjerenica stara,
Kad trebaše da mi žice vine,
Ter evo se tužim iza glasa,

Digitized by Google

Da čujete i vi braćo draga;
Da čujete i da žalujete:
Lale moja! jer me izdà starca,
Što me dragà toli čedoljubno,
Kad te mladjan skobih na javorju,
Uzznasmo se na vjeru junačtva,
A zdragasmo u Dragovo zdravlje,
A pratismo do izgnanja Luku,
I dičismo do samrti Mirka,
A nu sada jada vilenoga!
Kad se istom draga dragovanje,
Na Dragovu domu slobodnomu,
I kada se Lukova patenja
Na ognjištu osveštaju svomu,
I kad Mirka nevehnulo cvieće
Vjenčati će slavjem na Cetinju,
Jer ti borci što su započeli,
I nesmogli za života svoga,
Hoće da jim samognu potomci,
Istor trebà vjerenica divna,
Da naviješ krilašca lagahna
Pa sievneš proz oba oblaka
Sa lisinja lomna Durmitora,
Na Avali nebi l' osvićala,
I cvieća s' oba brda brala
Ter svojemu pobratimu dala,
Pobratim bi kite njegovao
I valjale darovavò druge, —
Ako si mi posustala drugo!
Pa nehaješ moje navičaje,
A ko će mi hajati junačtvo,
Pa kad niko njega nehajao,
Štetovat' će slava Davorova,

Digitized by Google

I povehnut' gora javorova,
A kad gore povehnule čarne
Kud će vinut' divno davorenje
Kud li bludit' naše djevovanje,
Što se čedno hrani uz mejdane,
Uz junačke djeverujuć' duše . . .
Odklikuje posestrima bajna:
Lale mile drago djevovanje!
Nebih njime tebi pomanjkala,
Da me nije strava saplahala,
Vidiš druže dva gruba oblaka,
Jedan s' mora drugi sa Dunaja,
Evo znaka iz oba oblaka:
Što sa sinjeg zamračio mora,
To će dić' se bojna Gora crna
I u zemlju naljeć' Hercegovu
A što ti se sa Dunaja vija,
To će ustat' silna Šumadija,
Pa u Bosnu navaliti spravna,
A Turčina svuda izobilna,
I nizama i oružja silna,
Ter kada se sudru zlobljenici,
Niz krajine krvlju zakuhane
Ko će moći razbjerat' užase
Ko li komu dojavljati glase,
Gdje li dična ubrati kovilja,
Sa Avale i sa vrh lisinja, —
Nemogu ti mirkat' na Dunavlje,
Daleče je s' mora na Dunavlje
Ja bih lahka salomila krila
Dokle bih ti glase doniela,
Dosta mi je Zeta i Neretva,
A ročit' ću Pivu i Banjane,

Digitized by Google

Neću krivat' sve do Skadra grada
A niz Dunaj pokumi mi drugu
Što djevuje u čarobnu lugu,
Iznad bjela grada srbljanskoga
Kraj izvora Dositeja svoga,
Nad kîm jošter kuka za Kosovo,
Pa je jurve smilja dokukala,
Smiljana će ponabjerat' smilja,
A ti djevaj komu likovalo
Kako mu se na mezevu bralo.
Bože mio! čuda nemiona,
Gdjeno jutros iza zore rane
Kad se s' noćcom danak razstajaše,
Kô se stušti sa Dunaja hladna,
I pomrčè cielo podunavlje,
Nikom nije milo osvićanje
I radje bi da mu nema dana,
Kad milijeg neda osvićaja,
Jer vitlaju srde iz oblaka,
I na sedam granaju se traka,
Što su traci, što li su oblaci!
Oblaci su vojske srbijanske,
Što su traci na sedmero znaci,
To će udrit' na sedam krajina,
Jer se sgnjevi Srbadija gnjevna,
Kad se sultan javi novobrani
Da ga Milan znadne gospodara
I pošalje harače na glave,
Plamom plabnu srbska zemlja ciela,
Pa se narod diže na oružje,
Knezu veljè da sultanu kaže,
Da ga više nezna gospodara,
Nit' će dati u harač dinara.

*

Digitized by Google

Kad se srbske savrvile vojske,
I sredale u šerege bojne,
Tu se istom braća upoznala,
Tu je brata Čeha i Hrvata.
Nije malo Rusa ni Bošnjaka
A nigda će nestati Poljaka,
Gdjegod bilo krvna razgovora,
Svi se zdrave na uzgorne glave
Nit' plahuju što će vojevati,
Za slobodu svakomu prijaznu,
Ponajdražu turskim zlopatnikom,
Što no bratskog' čaju požaljenja,
Pa kad njima izvojuju pravdu,
Čini jim se sebi su dobili.
Podjè vojska kuda i oblaci,
Na pramove povili bajraci,
Nepitam te kolici bajraci,
Nò ko ti je srbskoj glava vojsci.
Vodj je glavom Milošev Milane
Od koljena Obrenova lane,
Što Miloše sobom slavan bješe,
To Milanu zgode donieše,
E srećno mu pošlo vojevanje!
Milan bere po junacim glave,
Koje bi mu vojske vodjevale.
Pa kad jih se nabrao junačkih,
K' Timoku će Horvatović Gjura,
Na Moravu Lješjanin Milojka,
Alimpića uza Drinu Ranka,
Nikolića k' Ibru Tihomila,
A u Rašku Milojević Mila
Te su glave na vojske redovne,
Dobrovoljcem beru se i same,

Digitized by Google

Njekud Joca Belimarkoviću,
Njekud topal Vlajkoviću Gjoka.
Pa se steče pokrenule vojske,
Izpod kobna Biograda grada,
Al' je kršno pogledati bilo,
Gdje knez prati momke razigrane,
A četnici gredu pjevajući,
Hurra! kape u vise se viju,
Srbi idju da Turke izbiju.
Al' nu java kao nebojavna,
Gdje zagrmjè u pò biela dana,
Iznad stojna grada Sarajeva,
Pa se Turci ustraviše s' javi,
Kano da su časi prikončali,
Ter grom strese na sudjene dane,
Al' jih stišà žica brzojavna,
Da nepučè tries iz oblaka,
Nò pukoše na Drini lubarde,
Odkle Srblji na *Bjeljinu* pale
Pa su pola jur sažgali grada,
Polovicu brane Bjeljinjani,
Nebiju se da jih natrag vrate,
Jer eno jih sve do *Rače* ravne,
Rove rovu i zalihu vlače
Reć' bi tu će zimovat' junače.
Nu eto jim Muktara s' Mostara
Pa nevoljne tvrdi brzojavke,
I još njeke redi zapovjedi,
A kasnjenju vremena nebilo,
Pa se hitro opremaju Turci,
Sjedobrci konje zauzdaju,
Mladoženje puškam hranu daju,
Momci glade nože za pojase,

Digitized by Google

A *jagluke*[1] daruju djevojke
Koja koga ima zaručnika,
Uza jagluk pjeva neboravku,
Kad joj dragi jataganom mahne,
Da Srbinu posieče glavu,
Nek' namjeni na njezinu zdravu.
Pa sve hiti da budu šehiti,[2]
Il' da jagmi ata osedlata,
Il' vezeno sa Srbina ruho,
Ili tanku Anku Srbijanku,
Da bi mladu domu darovao,
Kô što su mu dovadjali stari,
Kad su s' Crnim Gjorgjem vojevali.
Hitro kreću smjeli zatočnici
Za svečevu slavu vjerenici,
Ne iz sama Sarajeva biela,
Nò iz svije' kotara inije',
Što jih Bosna do Zvornika zbraja,
Sve slećelo na Bjeljinu bojnu,
A kad tamo, ali Srba nema,
Divno čudo što je Srbljem bilo,
Pa jih nestà sa Bjeljina pusta,
Il' bjegnuše od strah turačkoga
Il' usnili javu od prečega,
Čini mi se nije vojska snila
Nò zapovjed na uztuk dobila.
Turci žedni prehoditi Drinu,
Njeki pješke, njeki na dorinu,
S' onu stranu večerat' jaganjca,
Ručat' ovna na *Dort-jolu*[3] tovna
A *Kurbane* poklat' u Vidinu,

[1] Jagluk: ubrusac. [2] Šehit: mučenik za vjeru. [3] Dort-jol: razkršće u Biogradu.

Digitized by Google

I bi išli vjera je objesni,
Da jim Muktar bjesa nestiesni,
Reče Turkom da negaze Drinu,
Već' da uz nju podriemaju straže, —
Isto Srbljem i Milan nalaže,
Da se straži i s' njegovu stranu,
Pa su blizko ljeto ljetovali
Kako nigda Turci i Srbljani,
Jedan drugom davali duhana,
I duhali jedan na drugoga,
Dobro jutro izpod brka zvali,
A zlo jutro mišlju premetali,
Dokle komu i gore nedodje,
Taku mraku davorjè Podrinje
Dokle goru nepobilo hinje.
Jadi moji na Javorju samo,
Gdje se rani Zache generale
Kako kukav prihronuti neće,
A griehota za 'nakog' junaka
Gdje ostavi tvrdje za Turaka
Kakve nigdje nebijahu gradje
Uz cielu za obranu Drinu.
Sad nam valja na Moravu saći,
Nije l' na njoj boljega uhara, —
Kamo sreća da ni pošli nismo,
Lakše bi nam pregorjeti bilo, —
Jer što bješe sile u Srbalja
I uprave i oprave prave,
Sve je tamo navio Milane,
Jer se odtud pobojà Turaka,
Aleksinca utvrdio grada,
Deligradu zatrapio ciela,
A stočio na *Gjunišu* snagu,

Digitized by Google

Naložio lubarde na grade,
A u grade natuljio momke,
Činjà mu se da je sila jaka
Što se neće pobojat' Turaka
I da može odagnati Turke
Ali Turci vješti ubojnici,
Koliko su čuvali Vidina,
I uz Timok klance straževali,
I po koju preturili kavgu,
Ipak znali gdje je glava kavzi,
K' Aleksincu silu gomilali
Ništa manje k' tvrdu Deligradu,
A k' Gjunišu najbolje uzdanje,
Pa su borbu zametnuli ljutu,
Drobili se utvrdjeni zidi,
Tiskale se usuporac vojske,
Jedni u grad a druzi iz grada,
Jedni riju, druzi podrovaju,
Jedni mriju, druzi niču živi,
Jedni gore a druzi se raze,
Horvatović i Černajev kruti,
Gaze crnu krvcu do koljena,
Hrabre zdrave momke na srtanje,
Srću momci, al jih smrtca davi,
Puca puška oku neda miga,
A topovi crnu zemlju raze,
Dok Gjunisa porazili tvrda,
Leže Gjunis, propalo ufanje,
Slomiše se krila Aleksincu,
Deligradu otvoriše vrata,
Dim se dimi do žarka sunašca,
I njegove zrake pomrčale, —
Ali što se proz pomrčaj vlači,

Digitized by Google

Provlači se vojska uhrvana,
Nosi kući glave neshrvane,
Jer će valjat' za vedrije dane
Kada gore Turkom zamračalo,
A zamrknut' do Vidova dana.
Kad poničè Srbadija mlada,
Na uzmaku izpod Deligrada,
I procvieljè jadna i krvava,
Jer potavnjè lišce na mejdanu,
Ogranù je sa sjevera sunce,
Odkud nikog negrije drugoga,
Rieč neće komu riet' rači,
Da nemiču dalje potjerači,
Pa turačke zaprieše vojske,
A Ignjatjev padè Carigradu,
Pa se njeci sperište primiri,
Al' šilobod proz ponjavu viri,
Da Srbija neostane sramna
Nò na veće popríšte pripravna.

CRNOGORSKI PRVI.

Daj nam Bože sa Drine vedrine,
Jugovine od Hercegovine!
A kakva ćeš s' Drine povedriva,
Kad se jako válim zavaljiva,
I s' mrkiem zagrlja oblakom
Što zajazi Šumadiju stravnu,
I nanosi kobi svakojake;
Išti jadan jugovinu pravu,
Što će mrke razmahnut' oblake,

Digitized by Google

I potrebat' strave svakojake.
Puhnù juže s' mora razpuhana,
A ja vidjoh sriedom Banjana
Jaši junak tovna konja vrana,
Kakov junak, kakov li vranine!
Vranac mrvi pod sobom kamenje,
Da mu uzda neuzteže maha
Do sjutra bi sjezdio konjicu,
Kamo l' nebi sjutra k' Nevesinju,
A kršniji na njemu jahače,
Okom stiže ždrala pod oblake,
A što nebi zemlju pronikao,
Što se vrancu pod kopite sliga,
Junaka su brci progrušali,
Nije vjekom múku ujmovao
Da su njemu s' mliva progrušani,
Nò je s' mùkom doslje kneževao
Pa će mu se istom kneževanja
Koje bi mu o pò muke bilo,
Nad očih mu šavka kosovljanka,
Na njoj kraguj razpirio krila,
A za njime tići sokoljani,
Što je kraguj, to Nikola kneže,
Što su tići, to su slobodići,
Gdjegodj kojeg' podgojila majka
I do mužkog dohranila pasâ,
Sletio je sinoć na Cetinje,
I kneževu ujagmio ruku,
Da ga nebi ostavio majci,
Jer ga nije za se njegovala,
Pa bi drúge ukorile majku
E joj nije pošò na bojište.
Jučer kneže na Cetinju svome

Digitized by Google

Na vojvode razredio vojske
Jednu dao Božku Petroviću,
A drugu je vojvodi Milanu
Obedvije s' Arbanasku stranu,
Treću sobom vodi niz Banjane,
Eto sieva kneže niz Banjane
Kano mjesec niz jelove grane
A za njime sjaju perjanici,
Kapetani vjerni vjerenici,
Kano zviezde kad uz mjesec jezde,
  Kamo li je napremio kneže,
Il' će lovit' divokoze brze,
Il' srbskomu u pohode knezu,
Il' njekojoj u svate djevojci,
Nije pošò loviti divljači,
Niti srbskom u pohode knezu,
Nò je voljan divna svatovanja,
Udaje se cura Nevesinjka
Konunuka[1] Hercega Šćepana,
Za nječesva prosca nehajana,
Knez joj bješe mušterija stara,
Ter pošto mu sudjena nebila,
Hoće da joj djeveruje vojnu,
Prodji kneže u sto dobrih kobih!
  Prodje vesò kraj Bileća biela,
Kraj Bileća i kraj Korjenića,
Pjevajući konja igrajući,
Nikoga mu na susretu živa,
Dalje jaše poljem Gatačkiem
Do u dvore Čengićeve biele,
Ni tu nikog' uočiti nema,

[1] Konunuka: prije praunuke.

Digitized by Google

Jer i dvori ostali su pusti,
A kako je vidjet' nemiono!
Zjaju vrata na četiri strane,
I prozori vjetre razklapani,
S' kije' njekoć Smahilaga silni,
Pasè oči niz poljanu čarnu,
Brojeć' dime kmeta ponizanih,
I ornice šenicom posute,
I livade bujne nekosnute,
Po njih blazeć' ate popinjate,
I *omice*[1] nigda nefatate,
Vabeć' hrte i kerove lovne,
Što mu brza stizavahu zeca,
Na kapiju gdje ga love živa,
Dok mu bula na uranku biela,
Il' robinja sanom razdragana,
Zamedjenu iznosila kahvu,
Da su agi sladjahni pogledi,
Il' niz polje, il' na ruke njene
Što mu divlje zasladjaje mjene.
Pa je agi crnih noćih bilo,
Gdje bi spio u haremu blaznu,
Da su smjeli srčani Brdjani,
Il' Banjani ili Grahovljani,
Da mu bune sane usladjane,
Prežajući ata iz ajata,[2]
Ili bielu sa čardaka vilu
Il' njegovu sa ramena glavu,
Al' nedao aga štetovanja,
Nit' ždrebeta ulovit' nejaka,
A kamo li vilu sa čardaka,

[1] Ždriebice. [2] Ajat: pojata.

Digitized by Google

Gdje li rusu zarobiti glavu,
Dok mu kobna neupala sama,
I nju vila na Cetinje sniela.
  Pa i Dedo Smahilagin sine,
Očeve je hire sljedovao,
I njegove kobovao kobi,
I mladjahne dovoljio dobi,
U *Lipniku* u zamaku liepu,
Dok se nije zapašio Dedo,
Postà paša, padè agovanje,
S' tiem upadè i Čengićevanje
I baštinska na uskoke kavga
A pak kavge te nevolje male,
Obedvie su strane željkovale,
E bi jim se pričinilo rada,
Neka ima guslam razgovora,
Jer mnijahu ni života nije,
Kad nebilo pjesme sa gusala,
Pa nema se pravo zlovidjenje,
Gdje do skoro ljudi vlasteljani,
I gospoda pitomljena ina,
Istovjetne igre njegovali,
A što nebi gorostasi bojni,
Vjekom uz pás gvoždje milujući,
A za druge skrbi neznajući.
Nu pošto se krajči divljačenje,
I svietu hoće pitomljenje,
Nije takom junačenju hora, —
I ti kulo što si s' bjesa slavna,
I sa sjaja gromcih dževerdara,
I sa cvjela uznih tavničara,
Da si blage vile milovala,
Koliko bi draže fale brala.

Digitized by Google

Dok te kneže bavljà pomišljaje,
Mjereć' krove zrnjem rešetane,
I vratnice gvoždjem oglodjane,
Po bijelu dvoru na sve strane
Pred njeg pade vučivuna drevna,
Njega stari devedeset ljeta,
Al' ga mladi oko uvedrano,
Kano da mu ni pedeset nema,
I odielo tomu odgovara,
Al' što toke nebjele njedara,
To mu sjedi zabjelili brci,
Pokloni se do zemljice crne,
Pa govori gospodaru knezu:
Gledaj kneže do kamena sinja,
Ono ti je grob Smahila silna,
Teško bješe udarit junače,
Na aginu četu neopranu,
A još teže agu prostrieti,
Jere bješe rodjko od junaka
Kakva danas nije u Turaka,
Al' meni je sreća doniela
Ter ga s' nogu ja ukidoh kneže,
I donesoh tvomu stricu glavu,
Blago mene! u tvojemu zdravlju,
Gdje ga stigoh i u grobu hladnu. —
  Popleskà ga po ramenu kneže,
Pa mu reče gdje ga čuju druzi:
Živ mi bio Aleksiću Mirko!
Jošte desno oko neizdalo,
Stric je tvoje ličio junačtvo,
A pjeva se u svu goru crnu
Kako tvoja prostrie' ga diljka,
A tiem ti je istor dovoljenje

Digitized by Google

Što živ doprie' mrtvu u pohode,
I u dvoru prenoći mu pustu.
Osù vojska preo Gacka ravna,
Nigdje nije od želje Turaka
Samo na put sašli *Metohljani*,
S' Metohije turskog zaseoka,
Pa na susret pozdravili kneza,
A kneže jim primio pozdravi,
I rekao neka sjede s' mirom,
I svojije' gledaju poslova.
S mirom vojska *Zalom* dogrebala,
U Zalomu Turke nabasala,
Pozdravili Turci iz busija,
I vojska se prahom odazvala,
Pa je prošla bez ikakva kvara,
Kud je roka na noćište doći,
A ročili na sried Nevesinja,
I pala je zdravo na noćište
S pram Palanke grada nebogoga,
Kad u jutru posegli k' Palanci,
Ali tvrdi okolo nje šanci,
I sa njiha zjevaju lubarde,
Muktar paša zapovjeda vojsci
Kakono će goste dočekati,
Zagruhaše topi sa šanaca,
Zagroktiše puške iz Palanke,
Puškarà se i dva i tri dana
Dok neplahnu u ognju Palanka,
Pa je pola ležè u požaru,
Pola ostà za sielo Muktaru,
A i ta bi ostala mu pusta,
Da nestiže kneza nenadana,
Od koga je nebilo mu kleto,

Digitized by Google

Da povrne vojsku s' obsjedanja,
Pa se vojska povrnula bojna,
Uz veselo polje Nevesinje,
Do gizdava dvora *Ljubovića*,
I u njemu oprelio kneže,
Al' nenašò nesudjenu ljubu,
Hercegušu curu zamjeranu,
Rad koje je svate podigao,
Ako nebi sudjena mu bila
Nebi li joj djeverovò vojnu. —
Odtle navi kneže uznatrage,
Vrlo mu je kò da je dobio,
Jere ništa nije štetovao,
Pratili ga sarebrice Turci,
Kò da su ga u bježan navili,
Pr'o *Vrbice* do *Dola vučjega*,
A kad pao u Vučidol kneže,
I njegovi bojci vježbovani,
Pojagmili oko dola klance,
Kako komu za dočeka zjali,
A knezu je lovit' najgorega,
I stigli jih krvni pratioci,
I dolinu najazili ravnu
Al' u dolac nahrnuše vuci,
Koliko je po gorama vuka,
Reć bi svi su spali na poklanje,
Poklali se kako nigda nisu
Osim njekoč na Grahovcu malu,
Pun Vučidol navaljali mesa
I vrtače natočili krvlju,
I u krvi plivale su glave,
Pa i mrtve zjevale na žive,
I pokolju nebi kraja bilo,

Digitized by Google

Da tabori nedadoše ledja,
A po boru kako nebi dali?
Gdje pogibè ko bjè snaga njina,
Selim paša delija krvava,
A Osman se živ dadè u ruke,
Njekom Cuci Filipu valjanu,
Jer mu nebje milo umrijeti,
Kò što nije ni u Karsu bilo,
Kad u Ruskoj vojsci vojevaše,
Sa Šahinom bratom rodjenijem,
Pa kad Ruse zakružili Turci
Udje Osman i Šahin sa njime,
I u Tursku pristadoše vojsku,
Oba staše paše u Turaka, —
Nu Osmana gdje će stići pravda.
Da se opet na starinu vrne,
Valjda se je sjetio nevoljan,
Što mu rekoh kad povede vojsku
Iz Sarajva na kobno Trebinje:
Drž' se Osmo! bježanova krajka,
Jer njegova pjevaljka je majka.
Nije brojit moja braćo draga!
Koliko je upalo leševa,
Uz Selima brojili se samo,
Što su bili vojsci narednici,
Ni oni se pravo nezbrojali,
Neferi se i nebroje tužni
Jere ginu kano glavodužni,
Na broj nije, ko hljeba nejije.
Muktaru je glava dobitačna
Što je snese u Trebinje živu.
Gdje Vučidol očistili Turci,
Eto kneza slavna dobitnika,

Digitized by Google

Na dozivak svojih pobornika,
Dovikuje proz dolinu druge,
Kolici su u životu bojni,
Ko živ ostò odazivlje zdravlje,
A koi se neodazvà druže,
Njega više ni dozivat' nema,
A valjda se koi neodzvaše
Od petero svojih Petrovića
Što su tudje skupa vojevali,
Kano što jih desetero bješe,
Na Grahovcu na pokolju divnu,
Pa nijedan nije pomanjkao
Nisu l' take i danaske kobi,
Nebudu li: Bože kući zdravlje!
Pobralo se plieno po mezevu,
Puno svašta najviše oružja,
Šest topova grla velikoga,
I zlaćeno ruho Selimovo,
I uz njega bajrak od Alaja
Što mu alaj polišio cio,
Tijem knez se dovoljio liepo
Pa povrnu svate nagizdate,
Ako svati nevode djevojku,
Oni divno odavode roblje.
Kad na *Krstac* nastupio kneže,
Jedan dio druga ostavio,
A kad bio Duzi na *Nozdrije*
Tu je drugi ostavio dio,
A treći je na *Presjeku* tvrdu,
E bi hćeli putovati Turci,
Nek jim nije proza Dugu pusto.
Potom sobom odè na Cetinje,
Veselo mu lišce sa junačtva,

Digitized by Google

A punahne od dobitja ruke,
Za njim gmiže roblje nevezano,
Kako no bi njeg vezalo roblje
Da ga se je dolovilo živa.
Čim primakò ka Cetinju svomu,
Zazvonilo zvono s' namastira,
Malahn zvečak Ivanbegovina,
Što je njekoč Vranji glasovalo,
Sad narodu javlja na Cetinju,
Gdjegodj su mu djetići dobili,
A za zvonom zgrmiše lubarde.
U došašće kneza dobitnika,
Sve veselo vrvi po Cetinju,
Njeko knezu prijanja za ruke,
Njeko rakčin hita pod oblake,
A troši se oblimice vince.
Ma i drugog vesela doglasa:
Ulak bahnù sa Morače hladne,
Ulak trče iza glasa viče:
Hurra! braća u *Medunu* gradu,
Dvojna vrieva i na drugo slavje,
Knez nadrobi i druge lubarde
Grme one lomne uza stiene
Pucanj *slavje*, a stiene *jav je*
I javlja se knezu napisano,
Od vojvode Boža Petrovića
Zdravo kneže! i amo je živo,
Mahmud paša udrio na *Kuče*,
Pa nam gore bješe gospodare;
No je tebe na sried Nevesinja,
Al' prestigoh na *Fundini* Turke
Kano i Ti na Dolu vučjemu,
Ter sam jih se navaljao divno,

Digitized by Google

Ležè leša petica tisuća,
Da ko broji i više bi bilo,
Pa evo me sada u Medunu
I njeg uzeh s' trudom velikijem,
Taruć' kosti, a lamajuć stiene,
Gubeć' kape skidajuć opanke,
Salomismo uz visove ruke,
Dok se nisu visi ponižali,
Hrabroj vojsci i vojvodi njenu,
I Meduna predali krvava,
Evo ti ga kneže na uzdarje,
Njim nakiti vukodolje slavje
Nek te dvično proslavi Cetinje,
Jer smo i mi amo osvjetlali
I tvoj obraz i naše Cetinje.
Slavi kneže i Božovo slavje,
Drag mu Medun kò medene sati,
Jagode mu pirom procvjetale
Kò u momka istom rukovana
Za mladicu na prstenu liepu.
Blagodari i sreću i vojsku,
I odlične podarivà druge,
Pa u dvoru poravnio bjelu,
Odmorit' se i napiti vina,
Troši kneže u zdravlje ti pivo!

SRBSKI DRUGI.

Istom Smiljo! javi mi se mlada,
Sad je vrieme da se poslušamo,
Ako si se smilja ponabrala,

Digitized by Google

Kako te je Lala svjetovala,
Sa Timoka i Morave valne,
Nebi li ti kite bile falne.
Evo Rade! odovuda cvjeća,
Nije ti ga obilna ubrata,
Al' se bralo kakono se dalo.
Sašle vojske na rieke valne,
Prešle one bez zaprieke rieke,
I pričele zemlje uzimati,
Pokrajine Bugarije ravne,
Prvi udjè Horvatović u nju,
I *Bregovo* selo zauzeo,
I *Adliju* Katić osvojio,
Pa odtle se naperile vojske,
Prve poči napram *Belgradčika*,
Uzet' njega a za njim Vidina,
Jer Belgradčik svodi do Balkana,
A Vidin bi žvalio Dunavje
Ta dva grada osvojit' valjade, —
Pa kneževa sa kraja drugoga,
Pandirelo selo zauzela,
I posjela *Svetog Nikolaja*,
I *Babinu* pričepila *glavu*,
Vrčio se i Horvatoviću
S' Markovićem drugom valjanijem
Pa pretiskli praznu *Ak-Palanku*,
S' Ak-palanke na *Pirot* najahli,
A za njima Ivanović Ljubo,
Na Pirot su skladno nahrnali,
Dok su njega zrnjem uzorali
Stajalo jih glava krvavije',
Nije stalo što je stajò muka
Al' je Pirot u Srbskije' ruka.

Digitized by Google

A što ode niz Moravu vojska,
Prokuplje je trkom potaptala,
Kuršumliju zapasala tvrdu,
I u njoj se sastanuli druzi,
Pa pjevaju sa dobitka svoga,
Jer što padè Pirot i Kuršumlje,
To se Nišu osjekoše ruke,
Pa Lešjanin k' Nišu se dovuče,
I priče se tvrdit' oko grada,
Dok i druge sustizale vojske,
S' *Brzobrda* nabrzivši Turke
S' Brzobrda i sa *Belotina*
Što bijahu za obranu gradu.
Stigle vojske sa četiri strane,
Pa su uz grad prionule brze
I vatra se otvorila živa,
Prva uždi Turska sa *Vinika*,
Druga žeže sa *Vrzine* ljuta,
A treća jim sa *Gorice* pali,
Sve tri prže vojske Srbijanske
Ali Srbi nekrivaju zrnjem,
Puška pušci izdaha nedava
A top topu daje zalogaje,
Sablja reže dokle mesa seže,
Dočim ležé *Marko-kale* prvo,
Za njim *Vlaškobrdo* u zrak prhnù,
Ležè Vlaško i Kraljević Marko,
Padè Vinik i Vrzina s' njime,
I Gorica sagorjela sama,
Pa čim gradu ogorjela krila,
I njegova sreća se savila,
Pa su stali viećat' gradjani,
Kako bi jim s' manje jada bilo,

Digitized by Google

Il' se opriet' dok je koga živa,
Ili bi se milosti predali, –
Predali se i nekvarovali,
Uštedili kuće i kućane,
Mile majke, i ljubovce drage,
I dječicu uz majke prihranke.
Čitaj kogodj iz planine *Suve*
Koliko se valja borioca
I koprca konja sedlanije',
Koliko li zdrobljena oružja
Leži s' obe niz Nišavu strane,
Širom polja do Morave plavne.
Nebroje se konji ni konjici,
Niti žali skrhano oružje,
Nit' tuguje poljana krvava,
Bogu slava! Srbska je Nišava
I Niš na njoj uzoriti grade,
Što sužnjeva od turačke vlade
Od nedaće Lazareve crne,
Pa se istom na starinu vrne.
Bil' nam jošter povjedala Smiljo,
Kako su nam Srbi vojevali,
I koje su patnje prebortali
Kad Kuršumlje povratiše Turci.
Pa ga opet Srbi preuzeli,
I odtale na *Vranju* posegli,
S' kojom mukom Vranju zadobili,
Pa valjalo na *Samokov* poći,
Da se ruskom olahkoti radu.
Štogodj bilo moći u Srbalja,
Na Samokov navalila cjela,
Al' u njem se Turci zakopali,
I spravili dugu bojevanju,

Digitized by Google

Srbi biju utvrdjenja njina,
A brane se Turci zakopani,
Pritužila obojima zima.
Što nepada od oružja bojna,
To váljaju mrazi i sniezi,
I mećava zamićala šance
I razila ljude na razance,
Véle ljudi patili poraze,
I nedali miriti se ljuti,
Nit' razžvalit' izmedju se bjesa,
Doklegodj jih nerazklà primirje,
Što ga slavna Rusija tanači
Sa sultanom u *Odrinu* gradu.
Neće vila da čeka primirja,
No svršuje svoje prelovanje,
Nestà boja, ponestà pjevanja
Što bi jošter bilo za Srbljane, —
A Srbiji slava do vijeka,
Jere na nju ostaje popjevka,
Što odkad se svojinom nazvala
Ni u miru nije mirovala,
No brigala bratske prigodjaje
Ni gotova nežalila blaga
Na bjegliće i na patenike,
Pa šiljala ponude i ljude,
U obije zemlje očajane,
Slavnu Bosnu i Hercegovinu,
I hrabrila raju u čajanju,
A svomu se rodu radovala,
Da bi Bosna sreću pirovala
U bijelu gradu Biogradu,
Kano pravo leno Dušanovo,
Al' neznala u žarku čeznenju,

Digitized by Google

Da je ona Davorovo runo,
I da vjesi o hrastovu granu,
Iza sinja mora dubokoga
I da njega ljuta zmija hrani,
Štono sa nje sedam glava zjeva,
Pa bi more plivat' trebovalo,
I sve sedam zarubiti zjála,
Dokle bi se runa dokopala.
Pravo želit' kako komu drago,
Al' mu veli vila s' Trebovića:
Kô je Bosni Dušan srbstvovao,
Tô Srbiji Tvrtko tvrtkovao!
Eto Smiljo! nebilo ti krivo,
Ni do tebe nikomu na vjeke,
Kakvo si mi dodavala cvjeće
Onakim sam perio čelenke,
Da si mogla nabrati boljega
I meni bi puno draže bilo,
Nò ti jošter hrani pouzdanje,
A ja krenuh na bolje ubranje.

CRNOGORSKI DRUGI.

Lahko ti je zapjevati pjanče!
Još se lakše ponese hrvače,
Gdje nejačeg' vidi uhrvana,
Kô što vidjè sultan sa divana
Na Gjunisu Srba malaksana,
A Rusija požali Srbljane
Pa pristriè bjesu na Gjunisu,
I svjetuje sultanovu glavu,

Digitized by Google

Da sa oba pomiri se kneza,
I dopusti što bi za njih bilo
I sa manje prodje štetovanja.
S' njome bile i ostale vlasti,
I njihovi hćeli povjernici,
Na sastanku u pò Carigrada,
Ali sultan ponosita glava,
Sa skorašnjeg' kršna vojevanja,
Neće maći ni pedlja granica,
Niti Srbu niti Crnogorcu,
Svije' sedam da ustane kruna,
A gdje li je Moskovija sama,
Pa kraljevski uvidjeli ljudi,
Da neima svjeta tvrdoglavju,
Dok o tvrdje neudari tvrdo,
Osijali svaki dvoru svomu,
A Rusiji navrgli vršaja,
Al' ona ga neće vrieć' samna,
Dokle ima za vršitbe druge, —
I Srbija za nevolju ljutu,
Nječesvu se pokloni primirju,
Jer je lakše preboljeti bilo,
Grdnu ranu nò li mrtvu glavu.
Ali neće orle Crnogorče,
Nikom na mir sa Lovćena lovna,
A kamo li komu na primirje,
Jer njegovi djetići valjani,
Vučidol su krvlju uaštrapali,
Kobnu Dugu glava nabacali,
A Fundinu naložili mesa,
Pa Medunom zamedili vojnu,
To sve ima u zalogu kneže,
Dokle krvcu neodkupi crnu,

Digitized by Google

Što no se je lila izobila,
Da ga nebi klela nesveštana
Iz ljutije zatočničkih rana,
Odštetu je iskó od sultana
Nikšić grada na krajini jada,
Podgoricu kano podvornicu,
I prò Spuža do na more slaza, —
Nedà sultan ni puževa plaza,
Gdje li dati Nikšić zmaja ljuta,
Što mu zemlju Hercegušu čuva,
Pa još manje Podgoricu liepu.
Gdje ni caru nebi ružno bilo,
Pri sunašcu ogrijat' se žarku,
I pod smokvom pozobati grozdje,
I napit' se vinca raz ružica.
Neda sultan toga nikojega,
A knez neće jalova mirenja,
Već' razavi krstaš na Cetinju
Koga nije bio ni savio,
A razturi knjige na krajine,
Nu u knjigam šta govori kneže:
„Crnogorci moja braćo draga!
Kad smo lane zavojštili bojni,
Sa Milanom od Srbije knezom,
Htijuć' braći u pomoć' se naći,
Što nemože živjet' u Turaka,
Pozvó sam ve i krvi ste dali,
I naš se je krstaš lepršao,
Što ga naša domovina vije,
Od Kosova kobna sačuvana,
Nerekoh vi što bi dvoumio
‚*Ko nedodje na boj na Kosovo*',
Jer znah dobro da ste pouzdani,

Digitized by Google

U žeravu ugazili živu,
I pošli ste i vas sviet znade
Kô ste silne razgonili Turke,
I razili poglavice njine,
Dva ste paše ulovili živa,
A dvojici uskinuli glave
Sav se sviet divio junačtvu,
A car ruski cjelu reče svjetu,
Crnogorci i ovoga maha
Kazali su kô su vazda bili
Da su borci na mejdanu svomu,
Pa fala vi do Boga miloga,
I na ugled svjeta vasiona,
Izpred mene i naroda moga,
Preda sjenom božjeg ugodnika,
Svetog Petra našeg zaštitnika,
Pred spomenom vladike Danila,
Što je korien sreći zasnovao,
I za ime kneza Danijila,
Koi nam je dod'o blagodati,
Ter se danas svjetom proslavljamo,
Fala svima, a slava onima
Što su za krst i slobodu mrli,
Blago onom ko žive do vjeka,
A ovi će živjeti vavjeka,
Uz spomenu roda blagodarna.
Mila braćo mi se ponosimo,
Što dosada vidjeti mogasmo,
Sjajnu sreću rata velikoga,
Kojeg' jošter nismo dnkončali,
Nó hoćemo da ga nastavimo.
Sve su vele paštile se vlasti,
A Rusija ponajskoli vela,

Digitized by Google

Radi Boga i ljubavi brata,
Da ustave krvi proljevanje,
A da sultan podajnikom dava,
Štono ljudska pravda iziskava.
Na to i ja hćedoh pristanuti,
E bi braći breme olakšalo.
Prem predvidjah da je uzaludno,
I da će se opet vojevanje,
Al nam bješe u svietu pofalno
Jer se tomu smirismo kušanju,
Ja vi znadem sve tegobe teške,
Što ste proz to vrieme primetali,
Pa znam bólju srca junačkije',
Što ve na tom slavnu putovanju,
U pò maha imah uzprieti,
Nu znam jošter što je vami drago
Da se vaša želja izpunjava:
Evo kada ove knjige pišem
Ja razvijam stieg na Cetinju,
Za slobodu braće bjelodano,
Puno slaveć Boga velikoga!
Rado sam vi i drugu rieti:
Da Rusija svega bratstva majka
Ratovat' će s' nami naporedo,
Te vjerujem da će ovi glasi,
Udvostručit' vaše radovanje,
Naša nada care Aleksandre,
Jurve sile na bojišće kreće,
Pa s' pomoćju boga svemogoga
I pripomoć Aleksandra silna,
Što će dići silu nedobitnu,
Da za bratsko gine izbavljenje,
I ja ištem od vas Crnogorci!

Digitized by Google

Veće sada nego igda doslje,
Da se vaše dvojači junačtvo,
Valja da se vriedni ugledamo,
Velikoga ruskog' podfaćaja,
A najsladja sloboda je zlatna
Kad se svojom izvojuje krvlju,
Nek nebude nikom žao mrieti
Jer sudjeni jako svanu danče,
Da se rodu sreća preporadja,
Pa iz naših novije' grobova,
Uskrsnut' će svim sloboda zlatna.
Ja sam s' vami i vazda naprieda,
Uz srdačno vičem vi pozdravlje:
Da ste napried! moji Crnogorci,
Za naroda oslobadjaj svoga".
  Pošto kneže knjige razaslao,
Uzjašio mahom sa Cetinja,
A za njime bojci izabrani,
Na Oriojluci odjahali
Tu se rujna napojili piva,
I medju se bojci svjetovali
Kud bi koju okrenuli vojsku,
Ko bi kojoj bio komandare,
Istor pade viest blagojavna,
Ruska vojska uzela *Bathuma*,
Velebnoga u Aziji grada
Na *Čuruk-su* pobila je Turke,
(Čuruk-su je truhla riet rieka)
Kako gnjila tako i dobila.
A druga se magli na Dunavje
Preo Vlaške Moldavije ravne . . .
Kada taki dopanuli glasi
U vojvoda lišca nabrujala

Digitized by Google

A o bedra gvoždja zatreptala,
Bogu slava i bogorodici,
I Sofiji na sried Carigrada,
Hura caru *Lesi*[1] velikomu
I njegovoj dobre kobi vojsci!
Pa vojvodam priča gospodare:
Braćo moja! e smo dočekali
Da Rus s' nami vojšti ujedino,
Pa je zmiju ščapio za glavu
U Aziji gdje je leglo njeno,
Drobinu će stići na Dunavju,
Ali rep joj okorjela gnjeva,
U naše se pružio je stiene,
Lit' će na nas jeda najgorega
Jer smo s' repa očepili prvi
Odkud će joj smrt i glavi doći, —
Nego moje vojevode slavne!
U stisci smo kako nebijasmo,
Tri će na nas udariti snage,
Najglavnija od Mostara kleta,
Nju će svesti paša Sulejmane,
Druga nam je s' Pazara Novoga,
Njoj je vodja Ali paša Meho,
Treće eto s' Arbanije krute,
Pred njome je paša Sahibija,
Véle sile brojem i oružjem,
Sve tri će nas napast' iznenada,
Nedaj bože! da neskladujemo,
Svu bi našu razdrobile snagu,
I na našem noćile Cetinju,
Pa s' Cetinja stigli na Dunavje

[1] *Lesi:* Aleksandru rusk. caru.

Digitized by Google

I Dunavo smutili tihano,
Nek bi Rusu gušće brodit' bilo.
Vrieme nije duga razgovora,
Nò za posla vela i krvava,
Valja Turke dočekati jake,
I s' njima se jačat' na tri strane,
Kud' je komu bolje pouzdanje,
Onda ćemo da se pomješćamo,
Ja bih 'vako da se poslušamo:
Evo serdar Vukotiću Pero
Nek na *Krstac* vojvoduje vojsci,
A na *Pivi* Sočica Lazare,
Njim valjana valja dati druga
Jer najjači tud' će naljest' Turci,
Drugo krilo vojvodi Miljanu
Na *Berane* da dočeka Turke,
A Pejović na *Jezera* preža
Od tuda će Mehmed-Aliovci,
A ka *Spužu* Petroviću Božo,
Na njega će Ali-Saibovci,
I njim' treba kršnije' drugova,
A kršni ste svuda ako Bog da!
Ja ću sebi ponajmanje druge,
Pa na kršno okrenuti *Béšno*,
Da uočim Sulejmana silna,
Pa nebi l' se i kumio s' njime.
Dočim kneže osnovu snovao,
Poutka se zamrsila krvlju,
Nečekali bojci izkanjiva,
No na Nikšić zagnali se sivi,
I zbunili u Nikšiću Turke,
I *Ozrinić* osvojili trkom, —
A Pejović na *Kulašin* sadje,

Digitized by Google

Uzè kule i odagnà marvu, —
U te mire nagò Sulejmane,
Sa dva krila vojske zloudarne,
Jedniem je Krstac napanuo,
A drugiem Pivu zakvačio,
Na Krstacu spravni borioci
U crnu se zemlju zarovali,
Na njih sipò vatru Sulejmane,
I oni mu odvraćali vruću,
Za dugo se metali pucanja,
Gdje bi vatra u rov đoteščala
Mećali se iz njeg ugrijani,
A kad Turkom dotešča na vani,
Oni srću u obkope živi
I vraćaju pokolje uzvratno,
I gube se zahman lomivratno.
Take su se sile tociljale,
Na Krstacu i niz Pivu ravnu,
Bilo se je i hrvalo ljuto,
Al' se nezna ko je dohrvao,
Od popaska do zahod sunašca,
Ali obe štetovale vojske,
A kad hćelo zalazit' sunašce
Dvie se vodje sjetile izbavku,
Jer je jaka vojska u Turaka
Gdje trojica na jednoga svoga
A štedit' je za većih udara,
Ter pošto su razkrstili Turke,
Na Krstacu nekrštenu klancu,
I na Pivi napojili piva,
Koliko su vazdan žedni pili,
Pomakoše uza Dugu vojske,
U *Presjeku* zasjedoše krvnu,

Digitized by Google

I tu jih je stigò Sulejmane
I napao na borce malahne,
S' malo vatre i kreševa ljuta,
I tu mu se uklonili s' puta,
Nek Sulejman u Nikšiću ruča,
Pa će k' njima na večeru doći
K' *Planinici* kobnoj zadjevici.
Pa u iste krvoljeve dane,
Što počelo s' kraja sjevernoga,
Zakrvilo i sa jugovoga,
Martiniće napao Saibe
A dočekò Plamenac Ilija,
Na *Prentinu* na *glavicu* steću,
S' nje smamio na *Gorević* Turke,
Pa jim živa dodao goriva,
Koga neće zaboravit' Turci,
Desetina pala je Turaka,
Ostali se *Spuža* dočepali,
Ali jim se mirovat' nedalo,
Nò se digli gonit' napadnike
Preo *Suka* na *Rasinu glavu*
Al' Plamenac i s' nje sukò Turke
I zatjerò za Spuževa vrata
Nebi li jim nebilo zavrata.
Sad su jadi uza jadikovce,
Gdje će mnoge ostat' kape puste,
I s' njih mnoge zakukati majke,
I procvjelit' ljube neprebóne,
Što će nohat' o vratu oružje,
Za godinu kukajući vojna,
A izkukat' nigda do vieka.
Jer Sulejman pritužio vojsci
A i sebi kakono za glavu,

Digitized by Google

Stigò paša gdje mu reda doći,
Planinicu zakružio bojnu,
Al' mu tamo nebjè nikogare,
Mišljè paša ni biti mu neće,
No će junak putovati ravno
Dok nesjedne na Cetinje sinje,
Kako se je caru zarekao,
U *ostrožke* zakrenuo hride,
Mnije ni tu nije djavoljega,
Puškaraju Turci putujući,
Nebi l' ko se odzvò puškaranju,
Al' lukavi bojci utajani,
Neodaju ni iz grla glasa,
Kamo l' bi ga dali iz pušaka,
Dok Sulejman nepadè u hride,
Sad nek vidi vesela mu majka!
Kad se vatra prosu gromoderna,
Iz topova s' *Brda debeloga*,
A izpod njeg popražile diljke,
Pa praštile do sutona danu
Pa ni prò noć ne izdahle sjajne,
Da je vidno paši noćevanje,
Ni sjutri dan neprestale klete,
Al' se drže Planinice Turci,
A Vukotić vrha Ostrožkije'
I s' *Povije* topove navije,
Prepucuje i kneževa banda
Preo *Zete* da udare smete,
Al' se krvni nesmetaju Turci,
No juriše da dojagme vise,
I bore se dva dana neharna,
Nu trećim se sokolili danom
Pa makoše kneza sa *Dolina*

*

Digitized by Google

Vukotića pokrutiše vojsku,
I k' *Podostrog* pâše namastiru,
Namastira sažegoše biela,
A *Ostroga* Vukotić obrani,
I učuva moći Vasiline,
Da jih turske nedokvače ruke,
Još Vukotić i za pleća zadjè
Da nemognu k' Planinici Turci,
Kud Sulejman kuća izmicanje,
Ali mu se lahko izmać' nema, —
Teku dani, sliede puškaranja
Kô je koi crn omrc'o danče,
Još je crnji bojcem osvićao,
Bili Turci Vukotića vojsku,
A knez bio iza Zete Turke,
Suljo bi se kanio vragova,
Da mu daju zdravo vrazi proći,
Nit' se vojska podlieže s' brda
Nit' snižava Planinica tvrda, . . .
Nadriè Turčin da će Zetu preći,
I siluje na *Dubrave* gaza,
Al' mu nije ni vodom prelaza,
Jere kneže iz topova preže, —
S' obe strane tvrdo Sulejmana!
Nazad nije, hoćeš naprieda,
Vojska ti se niza Zetu reda,
Hoćeš da bi k' Spužu dobjegao,
Pa bi tebi spužalina bila,
Kô saraji u sried Carigrada.
To mu reče s' Planinice vila,
Ali nuto sreće u junaka,
On se provrie' izmedju vatara,
Zgaziv' Zetu i njene vrleti

Digitized by Google

Pa će glavu u Spuž unieti,
Al' zakopà na *Viniću* stražu,
Da zabavi na njoj tjeraoce,
A tjerò ga s' desna Zete kneže
Vukotiću nekrivao lieva,
Al' umačè hule Sulejmane,
Da mu glavu Spužani sahrane.
Da bi kogodj požalio Turke,
Pa pomnio što pričaju sami,
Šta su ljute muke podnieli,
Proz tu goru navjerajuć' crnu
A za devet dana krvavije',
Nebi svoju ogriešio dušu
Kad bi rekò crnje nije bilo
Nikud, kud su Turci putovali;
Mnozi pali od umora težka,
I od gladi mnozi poskapali,
I od žedì popiskali trudni,
Osim što su puške pozobale,
I topovsko zrnje poravnalo.
Saib paša zavidio slavje,
Što bi sam ga ubrô Sulejmane,
Gdje se Crnagora pokorava,
Il' žalio brata Sulejmana;
Gdje mu se je pokoriti samu,
Pa krenuo za pomoći vojsku,
I navio preo Martinića
Martinića i *Gjurasovića*,
Okrenuo k' *Ždrebeniku* vojsku,
A kad došò k' *Laću* malenomu,
Plemenac mu plame darovao,
I kako ga pozdravio liepo,
Ljepše bilo Saibu bježanje,

Digitized by Google

A gore mu u bjegu pozdravi,
Gdje ga tukò Petroviću Božo,
Pa mu smrvi salomljenu snagu,
I oplieni tovareno blago, —
Ni Saibu druga nebijaše
Nó puzati u Spuževe zide,
Pa nebi se lahko svaravao,
Da ga topi neštitiše s' grada,
Što je hćeo pomoć' Sulejmanu
Jedva spasi glavu zabriganu.
A gdje ostà paša Mehemede?
Učen vojnik iz Prusije slavne,
Što ga nije uz bojce brojavne,
E je vrstan zborit' književanje
I po knjizi gradit' ratovanje
Tere mu se povjerili Turci,
Gdje nestiglo uhrvat' oružje,
Da bi knjiga savladala mudra,
I on s' knjigom sašò na *Berane*
S' njom umieo i *Kulašin* preći,
Pa krenuo i niz Zetu s' njome
Da bi lakše bilo Sulejmanu
Niza Zetu na Cetinje doći,
Al' ga srete Miljanovo mile,
Mlado djete ali četeniče,
Polovice pored *Jelovice*,
Ter mu smrsi knjige neuperne.
Pa se baci niz *Moraču* Meho,
Da bi niz nju projurio krišom,
Al' ga vidje vojvoda Miljane,
K' *Matoševu* prizajmio druge,
A s' *Jezera* Pejoviću Pajo
Zajedno se na Moraču nadju,

Digitized by Google

Ter se oba riekom poredali,
Miljan s' desnu zasjednuo stranu,
A Pejović na lievo rieci,
Malu četu turili vidikom,
Što će tursku namamiti vojsku,
Čim su četu ugledali Turci,
Vrgoše se za njom obiesni,
Četa bjega, a tjeraju Turci,
Dokle četa dopala šanaca,
Što su njojzi namješćeni bili,
Jedna vatra pučè iz šanaca
Drugu prosu vojvoda Miljane,
A Pejović pripucuje s' lieva,
Sbrkaše se plani Mehmedovi,
Razprhaše umamljeni Turci,
Al' jih gone jatagani gladni,
Gdje kog' stižu iza vrata ližu,
Vazdan crna krvca tecijaše,
I Moraču zamlazivà crnu,
Turska u nju lievala se krvca,
Al' rieci s' nje pritoka nema,
Jer da sve se pokolje Turaka,
Što je odtle do polja Kosova
Pa da u nju salije se crna,
Opet nebi na njoj se poznalo,
Toliko je žedna na dušmana, —
A nu čujte od Morače priče:
Jednoč gejak snesè kabò mlieka
I zamoči da mu ga razbieli,
Nebi l' imò veće srkat' biela,
Al' Morača lahnù mu ga ciela,
Pa će gejak jadujući na nju:
Ala vodo to je fala mala,

Digitized by Google

Gdje ti mene tol' zacrnje gladna
A u se sė nezabjeljè jadna.
Pa neslagà ko Morači vrača
Da preo nje turski konj nekrača.
Kad knez ubrà slavje na sve strane,
Kako no se čedan nenadaše,
Slavi boga i daruje dare,
Gdje no sila u napunu bojna,
Hćede Goru pregaziti crnu,
I u crnje pobuliti ruho,
Njegovi se smoždiše ratnici,
Kâno niko nigda nigdje neće,
Jere pašu jednog za drugiem,
A Turčina jednog po jednoga,
Pa rekavši sve do djavoljega
Proćeraše iza lona svoga.
Osijali odkle i dojahli,
Mehmed-Ali k' Pazaru Novomu,
Da sa Srbim pazari pazare,
Ali-Saib u Spuževu zdravlju,
Ostà čuvat' za kaure stražu,
A Sulejman pobrà ubojnike,
Što su mu se zdravi nabrojali,
Iza muke Zetske i Dužanske,
Pa odplovi morem k' Carigradu,
Odakle će na Balkan se péti,
Da prestigne Ruse neumolne,
Jer je Ruse Dunaj preplivao,
Na *Zimnici* gdje zimovat' neće,
Nò će jarit' Bulgariju ravnu,
I Balkana gazit' neprelazna,
I odvrći Bulgariju cielu,
I carevu Tahtu dodijati. —

Digitized by Google

Tako sprași Crnagora Turke,
E jih više nigda njojzi nema,
Pa će divi odahnuti živi,
Al' kako će odahnut' krvnici,
Sve ljeto se krvarili divni,
A ni pedlja zemlje nedobili,
Čim bi štete naknadjali kivne,
Gdje ginuše za četiri vjeka,
Da ljetošnje i nespominjamo
Jadne danke, užasne sastanke, —
Ovi knezu bili pomišljaji,
Pa jih rek'o i ustmice kneže
Na drugove krvlju okaljane
Kad jih vidje sa bojišta vruće,
I na veća poprišta pregnuće:
„Braćo! i sad ostadosmo slavni,
Kano što smo bili od pravjeka,
Pa tek' što bi pobili dušmane
Tom smo dikom bivali dovoljni,
I ta sama bivala nam plaća,
Za gubljene na mejdanu glave,
Jer za drugu nemarismo plaću,
Al' sad nije s'tiem dovoljenja,
Nò hoćemo da dovojujemo
Što je našim kućam potreboćno,
Jer će djeca pitat' svakojega,
Gdje ste bili šta ste nam donieli,
A mi ino njim nedonosimo,
Osim rana i mrtvije' glava,
A to jim je dosad nešta bilo,
Nu sada jim dosta biti neće,
Jer tjeskoba živjet' doteščala,
Za usjeva njive uzprljane,

Digitized by Google

Za ukosa malo je i bilo,
I za paše nestà izpašnika, —
Sad dobismo kako nigda nismo,
Sad nam valja zemlji prostranjenja,
Da narodu živjet' lahkotimo,
Gdje bi imò žnjenja i košenja,
Pa mogao i ka moru saći,
I pretrgat' kò i drugi ljudi,
A vjera je to se neda samo,
Nit' će kogodj poklonit' u zdravlje,
Već dokle smo na okupu vojnu,
I dok jošter prahom mirišemo,
I klanci se puše od dimova,
Niz Moraču i niz Dugu pustu,
I krvca se žmigće jakorostla,
A ni u nam neohladnjè kivna,
Da maknemo niza Dugu vojsku,
Nebi li ju opustili Turkom,
U Bileću da jih razbjelimo,
Na Korjenić da izkorjenimo,
A najpreče u Nikšiće saći,
I Nikšića uzet' krvoljevna,
Što nam kuži kugu iza vrata
Odkada se znade za Cetinje,
Njeg' nam valja uzet' najprvoga
Pa na dalje kako sreća dala.
Rekò kneže, a dorekli druzi,
Makò junak, makla Gora crna,
Pod ostrogom pribrale se vojske
Planinicu krvnu zagrebale,
S' Planinice k' polju Nikšićkome,
Čim u polje dogrebale ravno,
Stadè jeka polja od topova,

Digitized by Google

A lomljava kula Nikšićkije',
Ma se tvrde odzivaju kule,
Sa njih laju topi nanizani,
I iglarke polajuju diljke,
Čini ti se nigda izdušaja,
Metac rije iz kneževih grla
Na *Trebešku* prvim mahom glavu,
A Trebeš mu odziva se jako,
Čini ti se nigda pasti neće,
Al' upadè za jabuku prva
Pa jabuka dobra bila znaka,
Kano uzdar za prvoga danka
Jer za sjutra sokolila druge
Da priżeste i na druge kule,
Što Nikšića zaklanjaju tvrda,
Vir, *Rastovac* sa sjeverne strane,
Most, *Klačine* sa jugova puta,
Jake kule silno oružane,
Rigale su tisuće metaka,
Orile su drvlje i kamenje,
Za dva duga neoduštiv' dana
A kad treći omrknuo danče,
Zamučè jim kruto udaranje,
Pa se knezu poklonile kule,
I posade što su bojne bile,
I sve što je za prihranu njinu.
  Potom zaždi dvanaest lubarada,
Sa glavice sa Trebeševice,
Što no gradske nadkriljuje zide,
Topi zdrave a odzdravlja grade
Dok pun uštap nenaravna dane,
Zacrnjela na nebu mjeseca,
Grad' se drži s' dobra položaja

Digitized by Google

Al' mu sinje upadaju kule,
Pa što bi mu i one manjkale
Nebi gradu jadi dojadali,
No što nestà vode za pijenje
Te kad vrela prisahnula gradu,
Što jih prisà vojska Crnogorska,
Sta se piti voda nepijaća
Iz bistierna dažda navraćana
Gdje se legu gamavi gaveži,
Pit' je valja a nedati grada,
Pa se brane odurni gradjani,
Još toliko dana dvojenije',
Nit' se dàju, niti smrti dáju.
I knezu se na dosadu dalo
Toli dugo strašno puškaranje,
Istor vidje gdje je stalo gradu,
Glava gradu *Čadjavica* čajna,
Na nju krenu ona grla vela,
Štono mu je *Leso*[1] darovao,
Dvanaest zjala jedan za drugiem
Na Čadjavu kad odloži kulu,
Čadjavica podrma se s' hrida
Prosu čadju al' uzdržè zida,
I rovanjke obroni uza se,
Iz kojih su Turci puškarali,
Cjelu noćcu i pó bjela dana,
Dok i dugu nedodija danu,
Ter on crnu mrčinu navuče
Da se i on odmori s' gledanja,
I nebi li borba utihala,
Da bi borci mrakom mirovali.

[1] Aleksander II Ruski car.

Digitized by Google

I ja mnijah da će spati ljudi,
Dokle crna zora nezarudi,
Al' nit' spanja nit' zore čekanja,
Trista jih se vržè uza hride,
Jedan drugom pete podpinjući,
Iz obkopa Turke halačući,
I bjegnuli Turci halakani,
Dok se tvrda dobavili grada,
Mješte njiha pali Crnogorci,
U obkope i rovine tvrde,
Pa gdje pali tu se zakopali, —
Čadjavica nad njih savi krila
A Nikšina zaleleka vila:
„Vajme grade moga Nikše jade!
Dosta ti je ljeta pet stotina
Što sam tebe nježna njegovala,
Na zakletvu sazdaoca tvoga,
Vrieme došlo bojna vjekovanja,
Kim se tvoje završuju kobi,
A i moji zavjetovni dani,
Dosta smo se nagledali bjesa,
Nasitili krvnih urnebesa,
Dosta praha nakusali crna,
Puno pustih nagledali kapa,
Jadnih ljuba u crno zavili,
Pak se valja podložit' udesu,
Past' ćeš grade, al ne tudjih šaka,
Nò Nikšinih prisnih potomaka,
Nikola će uzeti te kneže,
Što Nikicu sad davore vile,
To su njegda Nikšu dragovale,
Pa si cvao tad' na zidu bjelu,
Kano labud k' moru na pogledu

Digitized by Google

Al' te crne potavnjele kavge,
Tere su ti platna pomrčala,
Ali će ti pobielit' tavna,
Kad' te uzme novi Gospodare,
Niti žali na svog sazdaoca,
Što su tvoje kule tavnovale
I nemila lišca za udarja,
Nò tuguj se na grube vlastnike
E su tebe mrsko njegovali,
Pa do kraja ne žaluj ni na nje,
Koliko ćeš korit' vjerovanje,
Koje tvori od ljudih neljude,
Kakono je svoje Nikšićane,
Što su braća od jedine majke,
Njegda istu sisu posisala,
A sad nezna jedan za drugoga
Nò se roži kô zò na gorega.
Korit' ćeš jih grade slavopjevni,
Ukorit' ćeš, al' ukleti nećeš
Pa i kuni, al' korjenit' nemaš
Jer medju nje kad luč sine sveta
Braća će se poznat istovjeta,
Što su njekoč *Onogosti*[1] bili
Ovogosti bit će unaprieda.
  Kad upadè Čadjavica tavna,
Počuli su očajni gradjani,
Šta jim vila narekovà gradu,
Al' se ipak nedaju gradjani
Nò još dvajest oduraju dana,
Dotiče jim praha puškodavna,
Hoće da ga izpucaju cjela,
Al' srčana ponestà junačtva

[1] Onogosti: Nikšići.

Digitized by Google

Jer jurve se zabogmili jalni,
Od udara i od napadanja,
I od žedje druga najgorega,
Ipak niko da se preda neće
Jer je mučno predati se bilo
Gdje se mišljè za pomilovanje,
Jatagansko izpod vrata klanje, —
Ma kad riknu Čadjavica crna,
Iz dvadeset grla gromovnije'
Staše gradski drobiti se zidi,
A uz njiha pužu Crnogorci,
U svakomu nada malaksala,
A najvećma Skender Paši momu[1]
Što mnijaše obraniti grada,
I hrvà se dva mjeseca ravna,
Svu su noćcu rikali krupovci,
I svjetlili gradu očajanu,
I u njeg se vrli nasrtnici,
I u njem se trli obsjednuti,
Dokle zora zabjelila bjela,
I na gradu biel stieg sniela,
Pa se na njeg osminulo sunce
Za sunašcem mir se javi vojsci,
I predaja osvanula grada.
Skender Paša izvrvjè iz grada,
A za njime jadjani Nizami,
Što su jeli vatru obsjedani,
Dva mjeseca i više danaka,
Sreli kneza na pomolu gradu,
I njem dali počastnu paradu,
I Nikšiću s' Bogom do vieka.
A knez svoje svedè bataljone

[1] Madjar Aleksander Fritsch, bjeglić iz vojne 1848.

Digitized by Google

Na molitvu k' hramu Božijemu,
Ter mir boži braću okajanu,
I junačku sreću blagodari,
Gdje Nikšića uzè vratolomna
Koga dotle niko nedobio,
Pa se kršnim slavjem dovoljava
A raja se spašena odziva,
Gdje dočeka spasitelja živa.
Legla vojska niz poljanu ravnu,
A knez uze druge njekolike
Pa pošetà po bedemu crnu,
Broji tope, pribjera oružje,
I zalihu što ostala pusta,
Ter za svoju odabjera vojsku,
Potom podje i medju kućane,
Da pogleda šta se ima živa,
U kamenih kuća Turačkije',
Pa nabasà kuću *Mušovića*
Prvo pleme grada ubavoga,
I očeva harna poznanika,
Dobro jutro nazvò Mušoviću,
A Mušović prefatio zdravlje,
Da si dobro došo Gospodare,
Milo mi je e mi kući dodjè
Devedeset evo mi je ljeta,
A djeda sam zapamtio Tvoga
Haran bješe kà i Ti bojniče,
Pa s' Mirkom sam puno vojevao,
Bolji bješe nò Ti četeniče,
S' njima smo Ti ljubav primetali,
I mienjali u dom kumovanje,
I naše se kuće milovale
Al' nikomu sudjeno nebilo

Digitized by Google

Da mi kadgodj dodje u pohode
Doliš Tebe u sreću junačku,
Pa te dobra sreća doniela,
Milo mi je što Ti znati nije,
Da Te moja kuća upoznade,
Nije moja, nò sad Tvoja kneže,
Zapovjedi što se u njoj nadje,
Nek' Te djeca služe Gospodare,
Ima hljeba, mlieka i jarnika,
Vojnika se svašto dobro prima,
Na um mi je kad sam vojevao,
Preo vaših brda krvavije,
Gdje dofatih sira drobljenika,
Ili zdjelu sirutkova mlieka,
Il' krtolu iz popreta vruću,
Sladje mi je od pilava bilo,
I Tebi će biti Gospodare!
Što se nadje u domu mojemu
Nakon toli duga vojevanja,
I nemoj se narugat' dočiku,
Draga volja sladi dočekanje,
Jer smo i mi jadni vojevali,
Potrošili sve što imadjasmo,
I teže nam nò je Tebi bilo, —
U to pala cura nečešljana,
Mušovića šćerca mljezimica,
Na plitvici kahvu doniela
Pa knezu je pružila prvomu,
I njegove podvorila druge
A najposlje dodava babajku,
Još da imà vode s' izvornika,
I da bješe meda saćenika,
I toga bi Cura doniela,

Digitized by Google

Al' izvore prisušile vojske
A čele se rojile u hride
Kud su našle rojem promašaja
Proz dimljenje topa i pušaka,
Ma se glotna rasladjala Kahva,
Počem došla kita odbornika,
Izpred cjela grada zasužnjena,
I pokloni knezu do koljena,
Tu su sjede brade do pojasa,
Tu su mrci do za uši brci,
Čine borci kò i Crnogorci
Ali sada junaci ništavni,
Snizuju se jačemu nada se,
Kano što se sirovina zgara,
Spram suhiem drvljem od iskara,
Tako su mi patni Nikšićani,
Što do jutros Gospodari bili,
I stravili na Cetinju kneza,
A jutros su knezu na slušanje,
Hrdjavo je da bi službovali,
Hrdjavije da bi žahman mrli,
Gdje mnjevaše kolje i poklanje,
Kakono bi zajmu pravo bilo,
Kod kneza su našli milovanje
Pa jim ljudski kneže govoraše:
„Vidjeste li Turci Nikšićani!
Gdje sudbina izvojevà vojna,
O štono se nigda nekladjasmo,
Mi se bismo za četiri vjeka,
Nit' mi vašeg osvojismo grada,
Nit' vi našeg skopaste Cetinja,
Al' nuto vi čuda neufana
Da ja sjednem u vašemu gradu,

Digitized by Google

Pa što sam ve bojem zadobio,
Nemojte se poplašiti Turci,
Za mene vi Boga jamca davam,
Da vi neću ucvjelit' kućane
Niti čije uzet' imovanje,
Pa ničiju posieći glavu,
Stojte mirno kò u dobru svomu,
Kakono ste dosad domovali,
I jošće te bolje ako Bogda,
Vaše kuće, vaše poljodjelje,
Svaki svoga neka gleda rada,
A vjeri vi nije mahnisanja,
I klanjajte i metanisajte,
Ali hoću da se učavate,
Kako svakom svoja vjera kaže,
Da se nikom nedjeljuje krivda,
Mahom *hodža* nek je na *munaru*,
Pa neka vi poludnevje javi,
Pa po tomu neka djecu svika
I nek uči vaško vjerovanje,
A ja ću mu dodavati plaću
I za zimu skrbit' omršaja
Nek vi hodža priča vjerovanje,
I pokara ko vjerovat neće,
A poslie hoću gradit školu,
Jer je malo molba i mienje
Nò će trebat' drugo umienje,
Kakono će priučit mladjahni
Biti siti, i nigda goljani,
I bez gvoždja ljuta za pojasom, —
Pa nemojte bojat' se danjaka,
Davat' vi je što i moji daju,
Nit' zebite rad ženskije lišca,

Digitized by Google

I u nas je žensko poštovano,
Nit' mu iko na put izać' smije,
Sve su majke i supruge drage,
Svakom svoje, i sve svakojemu, —
Već' recite Nikšićani harni:
Ili će te krećat' iz domova
Il' ostati na starinu svojnu?
Pokorni mu vele Nikšićani:
Fala Tebe dobar Gospodare!
Na Tvojemu upitanju liepu,
Nò molimo daj nam teke roka,
Do osvitka dana sjutrašnjega,
Da se i mi malo promišljamo,
Pa će mo Ti na uranak rieti."
Nebilo jim tomu pogovora,
No jim viška hranu povladjiva,
Iz punahnih gradskih *sahranača*[1]
Gdje bje dosta i masti i mliva,
Što Nizamu ostanulo pusto,
Još jim dodà brava i volova,
Nek omrse sebe i kućane,
Tu se š njima oprostio kneže,
I u svoju zdravo prešò vojsku.
  Teška danka jadjanim gradjanom!
Jadi teški ostaviti grada,
S' kog' jim se je pjevalo junačtvo,
Pustolovit' *hareme* i kule,
Plodno polje, rodne vinograde,
Žute tunje, i ružice rojne,
Na poglede bahče veličajne,
I Džamije biele munare,

[1] Sahranča: Depôt.

Digitized by Google

I očeve grobe neplakane, —
A teži su dvorit' Crnogorca,
S' kiem su se od postanja klali,
Pa sad s' njime slagat' bratimljenje,
To slaganje kano i laganje,
Gdje se stane pričat' zaimanje,
Kakono će pominjat' se redom:
Mušovići robili Brdjane,
Šahinagić ubi djeda moga,
Pivodići vazda krvi pili,
Taj ranio, onaj odgnò blago . . —
Pa da mi se neosvete kivni,
Bit' nemože zajam bez vraćanja,
Bolje ni je da se izselimo,
I nosimo glave učuvane,
Kad niesmo učuvali grada,
Što bjè brana našeg zavičaja,
Bez njeg' sve ni nek ostane kleto,
Jer u njemu za nigda *Imana*[1],
Gdje tog nema, nije Muslomana."
Ovako su sjedili gradjani,
Cjele noći bez sna vjećajući,
Pa s' urankom dokazali knezu,
Što bi pošli glavom bez obzira.
Knezu ni žò, niti milo bilo,
Al' jim rado dozvoljè selivo,
Nek bi makli svi u nezavrate
Al' da jim se oduži junačtvu
Naredio podvorit' prativo,
Hitre sluge spremio u Kuče[2],
Sluge brzo skučile komora,

[1] Iman: vjeroštovje. [2] Kuči: prediel.

Digitized by Google

Komore se uz grad poredale,
A iz grada vrve selioci,
Nuto pobro! drhtna poseljaja:
Kuka baka na šljaku savrta,
Jeca neva zibkom poduprta,
Nudeć' dojke čedu razplakanu,
Cure prte platno nasnovano,
Nesatkano niti pirlitano,
Naricaju tkanje i snovanje,
A tuguju cvalo djevovanje,
Kako će ga u tudjinu snieti,
Komu l' bi ga u tudjini dale,
Za njima su komore najahle,
Što dekaju pokućstvo prtljano,
Prtije su po haremu brane,
Parenice vunom natrpane,
Pustekije kože za klanjanje
I ibrici za *Abdesno*[1] pranje,
Ražnji, prčnji, mlini kavenjaci,
Zlatne lule, viti lulenjaci,
Pa ratila rada ratarskoga,
Pa su mušad[2], pa krave steone,
Mušad reve, zimotelke miču,
I u staje riču oproštaje,
   Pošto sprtljà prtljag nevoljnije',
Najahale Age na konjije'
Gizdavo su konji odjevani,
I kićenim uzdam zauzdani,
Na Agama toke svjetlucale,
Srebra plahte zlatom ožigate,
Na plećije' dževerdari zjali,

[1] Abdes: pranje prie molitve. [2] Múše: magare = mušad.

Digitized by Google

Ledenice sjale za pojasom,
A o bedrih krivošije ćorde,
Oružje jim kneže milovao,
Jer je znao za ljubav oružja,
I da ima medju Nikšićana!
Što bi prvlje i ljubu mu dali,
Nò li s' rama svjetla dževerdara.
I njemu je milo gledat' bilo
Kršan polaz kršnih selioca,
Pa kad oni prolazili tužni,
Parada jih vojna čestvovala,
A knez stajò na čelu paradi,
Njega zdrave holi selioci,
A odzdravlja još holiji kneže,
Al' koliko ohol sa pogleda,
Toliko je srca milostivna,
Ter upita bjedne selioce:
A kamo ste jadni poprtljali,
Iz svog doma i sa dobra svoga
Od nemila srljat' do nedraga,
A nigdje se nesmiriti pusti,
Kad vas pola poskapa od glada,
Pola će vas opet mene naći,
Ja nežalim vaše jogunjenje,
Koliko vam žalim djecu ludu,
Gdje će s' vašeg' ginut' jogunjenja, —
Recite mi kuda ste nageli,
Gdje li vi se dobra sreća vidja
Što bi bolja od Nikšića bila?
Govore mu starci bjelobradci:
U Bosnu smo omjerili kneže,
U njoj nam je brata bogatije'
Neće gledat' da se napatimo

Digitized by Google

Pa sudjeno bude komu mrieti,
Braća će nam prislužit' kopanja.
Odgovara svjestan Gospodare:
Lahko naći za pogreba brata,
A gdje vi je živim bratovanje,
Nije l' danas sedamdeset' dana
Što ve bijem, i vi se borite,
A toj braći ni za uho nije,
A kamo li da ve branit' dodju.
Pa se vrnù k' Mušoviću svomu,
A zar i Ti poselio pobro!
Tražit' raku mimo svoje groblje,
Gdjeno su ti djedi pokopani, —
Veli njemu starina čilovna,
Koja prti devedeset ljeta:
I ja pošò s' braćom Gospodare,
Pa gdje pukne zemljica podame
Tu ću voljan i ja leći u nju,
Jer mi više nije vojevanja, —
Legò tamo, da te nije amo,
Ali da si teke pričekao
Šta će Moskov svršit' na Dunavlju,
Ako Leso uhrve sultana,
Onda ste vi moji svakojako
Nu ti Lesu odhrve sultane,
Tada smo ti oba u Sultana.
Pošto taki bili oproštaji,
Knez se mačè brojit' izseoce,
Očim broji, rukom darovava,
Njekom bjela, njekom žuta dara,
Kako koga vidjè oskudjevna,
Pò krilaša dječku najmanjemu.
Potom svikà do dva kapetana,

Digitized by Google

I njihova oba bataljona
Pa prikriči kako valja vojsci:
Braćo moja i djeco junačka,
Pratite mi do na Gacko roblje,
Eto hrane nosite uza nje,
Pomozite uzjahti i sjahti,
Ludu djecu i kadune hude,
Al' da u njih nije pogledanja,
Vjera vi je! osjeću mu glavu
Ako koje potuži čeljadi,
Što bi jim se učinilo krivo.
To rekavši, njekog nazrè znanca
Gdje pješice bulu vodi bolnu,
Smili mu se na bulu boljeznu,
Gdje će upast' prvim pobrdaljem,
Pa zavika njekog konjanika,
Da mu bavi konja osedlana,
Da prijaši *kada*[1] srdoboljna,
Sveli konja i bula uzjahla,
A rečè joj domaćinu kneže,
Kada svi se s' Gacka konji vrnu,
Ti nevrći izpod žene vrana
Nò ga drži kano rodjenoga.
I ja vidjoh u sried Sarajeva,
I Turčina, i u njeg gavrana
Pa ja hćedoh da kupim konjica
Al' ga nedà ni pojedno blago
Nò ga hrani da se njime fali.
Pa odoše čemerni gradjani,
Nije šala povrć' zavičaja,
Ni maskara kući zapriet' vrata,

[1] Kada, kaduna, bula: žena.

Digitized by Google

Pa viš nigda nenoćit' u njojzi,
Braćo mila! nikom to nebilo,
Imali bi sažalit' udese,
Al' nemamo koga da žalimo,
Jer je vjera izkvarila kruta,
Što je ljudstva u tih ljudih bilo,
I bratinstva do nebratstvovanja,
Nek se prate do u nezavrate,
I pratila vojska službovana,
Prislužila nužde svakojake,
Dodavala vode za napaja,
Tješila je gdje bilo vapaja
Od dojači ili nedojači,
Nevoljnije' ili bolesnije',
I bulama pomogla jašenje,
A u oči negledala crne.
Do na Gacko sve zdravo doprlo,
Na Gackomu mienjali zdravlje,
Priuzeli konje pratioci,
I vrnuli kući pjevajući,
A skukali bjedni izseoci,
Na ledini izostavši pusti,
Blagodareć' knezu za prativo,
I kudgodj su stigli razsijani,
Nisu toga krili ljuskovanja,
I ta fala svakomu prijala,
Ponajskoli pjevcu Željkovanu
Što je s' njima zborio naivno,
I pitao za sve dogodjaje,
Od obsade i razsuća njina,
Kôn da će mu valjat' za pjevanja.
Istor da Te zdravim Dobitniče,
Kneže Niko! Crne gore diko,

Digitized by Google

Što si njojzi to si rodu cjelu,
Rodu svomu Jugoslavjanskomu
Na crljenu polju spasovomu,
Zdravo bio jer si zadobio,
I slomio vraga pridomnoga,
Pregazio zmaja krstolovna,
Uzò Nikšić, izgnò Nikšićane
Iztriebio zmije iz njedara,
Pa Te gledam prvovjenčanoga
Na tjemenu grada silenoga,
Gdje se šećeš po tom zidu pustu,
I s' njeg paseš oko sokolovo,
Niz poljanu zrnjem podoranu,
Gdje ćeš žeti šenicu do vrata,
I kositi travu do pojasa,
I toviti debela gjogina,
Da sam bojac biti mahnisao, —
Pa još miriš rieku gračanicu,
Koja plije niz poljanu ravnu,
Gdje ćeš imat' mriesta ribolovna,
Da sam ribar, il' jelac pastrva,
Došò bih Ti uz postene dane,
I još zriješ nadalj u prigorje
Gdje se legu srne i kurjaci,
Da sam lovac, kò što nisi lovče,
Teško bi me palo na uranku,
Kad Ti nebih prestigao krake,
I zasjedu ujagmio prvu,
I na mrka prvi pukò vuka, —
Pa ti segnu oči u voćnjake,
Na jabuke pitomnjene ljute,
I nagrozdne vite vinograde,
Pa neslušaš u zanosu slavnu,

Digitized by Google

Gdje Te Nikša zove na ladanje,
Kad Te briga stisne na Cetinju,
U oporu zraku neprijaznu,
Da poseliš za ravnati zdravlje
U Nikšićsko čarobno prodolje,
I Nikša se raduje udesu,
Što se mjeni iza trista ljeta,
Na Nikicu s' Nikše vladičanstvo.
Pa davori novi Gospodare:
Nanosi se srećna ratovanja,
Zadij Nikšić za kalpačko perje,
Kâno momče nevehnovu granu,
Kad sudjenu ugrabi djevojku,
I da ništa neuzmeš za njime,
Daćna ti je za zadaću plaća.
Kad se Niko ponagledò grada
I čarobnih s' njega ljepotinja,
Neće riet' da je slava mala,
Al' lakome oči pri pogači,
Činjè mu se malehno uzdarje,
Kad bi ostò u Nikšiće same,
I njegovu polju gospodare,
Tada ni njeg' nebi zaorao,
Što mu Dugu nebi sigurao,
Pa ni Dugoj gospodovat' neće,
E joj nebi uduljio grane.
Skoči bojac na noge lagahne,
Pa okrenu ka Bileću vojsku,
I sobom je vodi slobodjahnu,
A dvojicu šalje Vukotića,
Petra pravi ka Krstacu tvrdu,
A Gjurasa niza Dugu pustu
Da bi niz nju opustio kule,

Digitized by Google

Pa u njega dobra sreća bila
Pravo stigò ka Bileću gradu,
Na njem vatru naložio vruću,
I pri njoj se ogrijao harno,
A harnije opržili Turci,
Gdje mu dâše grada iznenada.
I Bileć se zaodjè u crno,
Jer u ruke padè Crnogorske.
I Vukotić na *Presjeku* sidje,
S' malo muke zarobio Turke,
I *Hodžinu poljanu* sravnao,
Pa na *Nozdre* udario ljute,
Bjesna bješe tvrdja i stražani,
Velu vatru dali iz pušaka,
Al' kad na njih topi zavitlali,
Vidjè straža da nije ostanka,
Iskà vjeru, i predà se na nju,
I ona joj nemanjkà junačka.
 Nu na zliću na *Zlostupu* kneza,
Što je stražnja niza Dugu straža,
I u dobar postupio na nju,
Jer mu se je poklonila mahom,
Sa tiem Duga ostadè bez Tuga[1]
Dosta u njoj Turci tugovali.
 Ali jada još *Goransko* grada
Ko će ići skapati Goransko, —
Vukotić će ako niko neće,
Odè Petar veselo mu perje,
Na sried Pive osvoji Goransko,
I niz Pivu sve obori kule,
Do u *Foču* gizdavu palanku,

[1] Tug: Svečev stieg, konjski rep.

Digitized by Google

Svuda liepa pliena zadobio,
I oružja i hrane obilne,
Čiem mogahu dugo bit' se Turci,
Da jim nebjè javi sa Nikšića
Kako bili Turci milovani,
Mješte da bi njih gonio kneže,
Nudio je da stanu na svome,
Mješte da bi on cienio glave,
On dariva iz ruke novaca,
Pa što bi jih napatio gladom,
Dodao je i hljeba i mesa,
I komore do na Gacko roblju,
Pa jer mile milostinje bile,
Kudagodj su glasi pronieli,
Nicale su na predaju straže,
Da neprave pridohrane glave,
Jer znali su da niko nekaže,
Da je knezu u zadaći bilo,
Kad zapodjè kršno vojevanje,
Ne da *stare*[1] bojene kotare,
No da u njih ustanovi pravdu,
I ustoli mirne blagodaće.
Gdje sjeverom borbilo borenje,
Ni sa juga nepuhalo prazno,
Na *Lješanj* su nahrupili Turci,
Od nemile zemlje Arbanije,
Žgali sela, odgonili blago,
Al' jih rodjko primò Pejoviću,
I popašu naplaćivò skupu,
Svagdje gdje mu na domaku bili,
Ponajbolje na *Farmaku* krutu,

[1] — — satre, satare.

Digitized by Google

Gdje razpudi trcimice Turke
Ka *Dinošu* i ka Podgorici,
Kakono jim nebjè zavraćanja.
Sad i Tebe pomenut' valja mi,
Na te kraje Sočica Lazare
Kô što sam Te i s' Pive zdravljao,
I poznavò u obadva brka,
Kad si Lazo! uz Dedagu lazò
I njegove nohò dževerdare,
I dobio u njegovu zdravlju,
Da niz Pivu pjevaš pandurenje,
Ter si mudra dolijala lijo,
Da se mećeš glava Turačkije',
I eto te na Jezera ravna,
A Hafiza tebi na pozdravlje,
Sad se možeš naumećat' Lazo!
Kako nećeš nigda za vieka,
Okreni se mudroliom starom,
Nebi li se naužio bjesa, —
Sašò Paša sa deset tisuća
Silna bojca čilna izkušana,
Što dovedè iz Srbije stare,
Hotijući s' njom Nikšiću saći,
Al' ga muški dočekò Lazare,
Kakono je čekat' trebovalo,
Kod *Kovčića* izpod Durmitora,
Hafizovu salomio vojsku,
I zatjero k' Pazaru Novomu.
Potvrdio Lazo pouzdanje,
I kneževu zadjeo čelenku,
Koja mu je davno pristojala,
Gdje se pjeva pjesma osvetnika.

Digitized by Google

Iza toga klanci utihali,
I umukla tutnjava topova,
Njeko mnješe nejma vojevanja,
Al' mislili nisu Crnogorci,
Nit' mislili Arbanasi ljuti,
Podgoricu* haju Crnogorci,
I da jim je s' nje na more ravno,
A Turci su znali požudjaje,
Ter dva tvrda priutvrde grada
Dvie jabuke na udarcu zlatne,
Jabuke su Spuž i Podgorica,
Koje kad bi jamio jim kneže,
Oba bi jim oka izkopao,
I bijelu Skadru dodijao,
Tiem bi legla Arbanija cjela, —
Gradove su oružali Turci,
Kakono se oruža za glavu,
I riešili biti do skončaja.
Netom tvrdje utvrdili Turci,
Al' eto jim kneza u pohode,
Da je kneže došò naposamo,
Lahko bi ga dočekali gradi,
Al' su s' njime nebrojene čavke,
Kape šavke mrke kosovljanke,
Popadale uz bedeme bjele,
Hoće jim se da spram grada prele,
Vatre lože noći za grijanje,
Obojici grada na poglede,
I koliko ognji razplamsali,
Reć bi da se Podgorica pali,
A kako je u Spužu vidišno,
Bi rekao prolazat' će Spuže,
Mrklom noći kò bijelim danom,

Digitized by Google

Dvie su noći sjajne vatre sjale,
Nebi l' Turkom vidila dodale,
Da odpočnu krvna okršaja,
Al' se na sjaj nemamili Turci,
Nit' jim dosta za vidilo bilo
Što bi smjeli zapodjeći kavgu,
A knezu se svidjè probitačno,
Nenasrnut' na tvrdjavi tvrde,
Koliko bi bilo gubitačno,
Na *Ljubović* i *Goricu* samu,
A kamo li u bedene zaći,
Neće junak rada uzaludna,
Nò i treću večer plame dava.
Da se gradom vidi strahovanje,
A i njemu da je otić' vidno,
Diže vojsku, i mrčinom zadjè,
Pa do zore pod Barom se nadje.
  Bar je liep a ljepše prodolje
Što se županom niz jezero svlači
I na morske savodi te vale,
Preo *Spiča* i staroga *Bara*,
Pitomina čarna odgovara
Kudagodjer oko nanielo,
I sama je zanosilo kneza,
Kako neće druga njegovije',
Očarati župni zavičaji,
Kîm su krši dojadili grubi,
Nigdje mehka nozi koračaja
Nit' gdje konju gladnu napašaja,
Pa viknuli knezu ujedino:
Bit' ćemo se do jednoga živi,
A iz župe nema pomicaja
Van da bi nas mrtve iznieli,

Digitized by Google

Nemoj kneže ako Boga znadeš
Da nam župu nedaš za uzdarje,
Što smo s' Tobom doslje vojevali,
A i odsle ako sreća dala, —
A on većma lakomi poglede,
Niz dolinu rodnu i umadnu
Uz družinu druži poželjaje,
Ter ubojne navrnu lubarde,
Sa *Ostroga* i *brda gologa*,
Bije bojne kule *Sutormanske*,
Nije puno potratio praha,
Zdrobi *Ribnjak* i *Biela briega*,
Kršan *Ljubim* i *Kamena crna*
Nit' žalio krvi ni leševa,
Do *Nehaja* sve hajao grada,
A njega je hajò najboljega,
Što mu ruči dvadeset topova,
Čim će druge obijati grade,
Iz njih na *Spič* zadrobio kneže,
Smogò Spiča, 'k' Baru domagaše,
Al' što Baru nedomože kneže,
Volujicu pritište Plamenče,
Što je izmak do na more gradu,
Tiem presjedè Turske domašaje
Oda Skadra i Ulcinja grada,
Pa Plamencu nije dosta bilo,
Da proz sela do na more šeće,
Nò se maši uz Bojanu plavnu,
Poplavio sela do Jezera,
I k' njemu se prilibiti hteći
U *Taraboš* Turke nabasao,
Gdje ga ognjem pozdravili Turci,
Al' se nisu plasi održali,

Digitized by Google

No bjegnuli prô Bojane plavne,
Razvalivši moste na njoj stavne
Prô *Murice* stigli ka *Obodu*,
I tudier se Turci zakopali.
Ma nu vidi četu Ozrinića,
Gdje i ona obraz osvjetlala,
Krvila se mala i nejaka
Al' skučila *Kuk*,, *Čanj* i *Šušanj*,
Pa na moru izula opanke
I od krvi okupala ruke.
Kad se župa očisti Turaka,
I krajina do Barskoga jaza,
Po selije' pali Crnogorci,
Prefatili staze i prolaze
Do bijela Bara i Ulcinja,
A do mora pojagmili straže,
Da ni njima nedobrode Turci,
Pa pričeli Baru dodijâti,
Procvielila Turačka pjevaljka
Sa *Rumije* brda visokoga:
Zlo ga sio Barski komandare!
Žlje ti bilo u gradu goremu,
Evo ti se na zlo jutro kaže,
Rumiju je vojska opasala,
Koliko je uz Rumiju drvlja,
Onoliko je oko nje pušaka,
I ubojca ljuta Crnogorca,
U Skadar su ubjegnuli Turci,
Svi što jih je uz Bojanu bilo,
Sam se drži Ulcinj u hrvanju,
Al' je i njem crni blizu danče,
Pa će tvoja zakukati majka,
Već' predaj se, a negubi Bare ....

Digitized by Google

Pošto gradu zlo skuka pjevaljka,
Odkuknuše sa mora lubarde,
Lubarde su s' ladja oklopnjača,
Što jih poslà car iz Carigrada
Da se gradu u nevolji najdu,
Drobe s' mora hitce oklopnice,
A s' bedena odzievaju cjevi,
Na obe se meću Crnogorci,
Pa jim sreća služila junačka,
Ter su vatru poduhnuli s' mora,
Al' je muka zazinuti cjevi,
Što zjevaše sa bedena grdna,
Veća muka Baru obsjednutu
Što se hrva za nevolju ljutu,
Niti može stići ni pobjeći,
No se nada pomoćnici vojsci,
Koja bi mu došla od Ulcinja,
Il' od Skadra sa Bojane bjela,
Al' ni njima niko pomoć' nema,
Jer i tiem zdrave Crnogorci,
A svakomu svoje preče zdravlje,
Zdravlje bilo, al' nemilovano,
Ponajgore Baru zarovanu,
Barani su muke baranali,
I žderali crne zalogaje,
Za ciela dva mjeseca zimna,
Pa kad smrzò dihat' doteščala
Jer niodkle drva za grijanja,
Shrvali se u zlopaću velu,
Pa predaju ponudili knezu,
A knez jim je prijò ponudjaje,
Ničiem jim neporekò pravdu,
Nit' za glave niti za imanje,

Digitized by Google

Bože mili čuda za Barane!
Bubanj tuče a vojska se suče,
Uza zide grada obsjedana,
Bjelu gradu zievnula vrata,
A proz vrata krvna vojska bata,
Pred njom maše Vrbica Mašane,
Haran vodja krila kneževoga,
Kakvano ga malo ima majka,
Juri junak i krstašom vija,
Pa ga podjè na sriedini grada
I poredà uzanj četenike,
Ubojice kâno lave žive,
A povikà gradjane prvjence,
Poimence od tri vjere stojne
Da izadju pred bajrake bojne,
Nek govori što ko imò rieti,
Izašli mu na vjeru prvjenci,
I predali tope i oružje,
I ništa mu protiva nebili,
Nò predali i sebe i grada,
Pa kôli su sebi provećudni,
I vojsci su bili providjavni,
Pod krovove našli prenoćaja,
I bijela hljeba izobilna,
Što bi bilo gostim dočekanja, —
Pa knez stigò na vojeno slavje,
I pred njega vrve krštenici,
Klanjaju se Turski književnici,
Svi mu viču, dobar došo kneže,
A on njima: našò još boljega,
Komugodjer služilo slušanje,
Nu li kogodj neće poslušanja,
Što mu budu reći zapovjedi,

Digitized by Google

Prosto mu je svakud izseljenje,
Hoće li se selit' preko mora
Gotove su u primorju ladje
A ni kopni puti nezaprti,
Pa se njeci navezli na more,
A njeci su kopnim odprtljali.
Nebriga se kneže za putnike,
Nit' za zdrave u gradu stanike,
Nò su njemu briga ranjenici,
Njih prebira i za rane pita,
Ter jih pravi na svoje Cetinje
Da jih vida kò i svoje druge.
Prepuknuli topi na slavljenje,
I gradjani slavje čestvovali,
I priznali Gospodara gradu,
I gosparu liepo u Baru,
Al' mu nije puno dovoljenje,
Jer ostaše kršni zaledjaji,
Uvak mu je od Ulcinja veli,
Umah spremi vojsku odabranu,
Brzo vojska uzela Ulcinja,
Pa se makla uz Bojanu rieku,
Hćela vojska Skadru na noćište,
Al' Bojana nedala joj gaza,
Mosti pali, poronjene krance,
A nebila na junakom krila
Što bi krila u Skadar jih svila.
Vrnuli se niz jezero gnjevni,
Napanuli školja *Grmošura*,
Grmošuru zarobili kule,
Uzimali što je za njih bilo,
Nješto praha i olovȧ teška,
A kad čula dva otoka mala

Digitized by Google

Školj *Lesandra* i *Vranjina* drevna,
Što su stara Crnogorska legla,
U Lesandri sudili Gavrani,
A vladike Vranjinu sazdali,
I vladali iz nje Goru crnu
Dok duhovno bješe vladičanstvo,
Gdje kučio zvečak praznovanje
Sa Vranjine sa Ivanbegovine,
Narod bdio i s' njim bdenisao,
A gdje zveknù na udar Turaka,
Mahom bi se sligò na poraze,
I sad isto zveči na Cetinju
Na zavjete Ivanbega svoga.
Dva se školja harno milovala,
I bez muke na starinu dala,
Oba liepa Gospodaru dara,
Jer su bjelu Baru od uhara.
Lale moja! daj da počinemo,
Skrajčili su bojni prigodjaji,
Pa i bojci odpočinju slavni,
Ne što su nam sustali ubavni,
Jer su jako srcem razigrani,
Kô bi smjeli na Kosovo poći,
No što čaju na nagradu čajni,
Koju ištu čini veličajni,
Dok s' Berlina njima sile vele,
Pomedjašne ućaje podiele.
Pa su sile dielile ućaje,
Srbu dale što se nado nije,
Jer mu nije domoglo junačtvo,
A Nikici dâše izpašaja,
Mimo Nikšić na Banjane ravne,
Na Kolašin i Beranske strane,

Digitized by Google

Liep dio Arbanije ljute,
Osim što je stekô iz pušaka
Dâše *Plavu* i *Gusinje* sinje,
Al' nu nova jada za brukanja,
Sile dale, a sila nedaje,
Arnauti zarožili kruti,
Nepoznaju što su sile dale . . .
Eno vilo! viš jezera Plava,
Noži reže, strše dževerdari,
Natuljili u Gusinje Turci
Kô gusjene u kupusno lišće,
Šta će sada djelat' dobitnici,
Šta li sčekat' kivni suprotnici,
Čekaj vilo, ja čekati neću,
Jer svršujem pjesmu na Gusinju,
A povrgoh gusle i pjevanje,
I gudalo objesih na granje,
U sried gore javorove čarne,
Što je mene dosta čarovala,
Kad nabasaš u njoj gusle samne,
Uzmi puste kano leno vlastno
Ter jih snesi u kršno primorje,
I dodavaj pobratimu mladu,
S' kiem ti se zadragat valjade,
Jer sam njemu gusle zarekao,
A tebi je davoriti čine,
Pa dovezuj kako znala s' njime,
Kakono će rodu biti drazi,
I za naše poprište gojačni,
I našiem borcem dobitačni,
Ja jih povrć' vjera ti je neću,
Dokle mi se kosti neohlade
U bukovu gaju zelenomu,

Digitized by Google

A ti goji borbu do vieka,
Štono smo ju bojcem zavještali
Doklegodj se zabavljali njome
Da ćemo jih dvorit' neizdajno, —
Zdravo vilo! i javorje drago!
Zlobnike nam vavjek narod smagó,
Ter ako smo i mi smogli vilo!
Što je krsta za osvetu bilo,
Nek je dika tvomu darovanju,
I mál spomen momu dvorovanju, —
E da njegda rekó naraštaje,
Uz posmrtne s' pjesmom zagrljaje:
„Da u tlije' lakše odpočiva,
Koga harnost na grobu cjeliva."

Digitized by Google

4. VI. 1935

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 1394
5

